

Σοφιστικοὶ Ἐλεγχοὶ τοῦ Ἀριστοτέλους

www.physics.ntua.gr/mourmouras/greats/aristoteles

καὶ σέ [.pdf](#) [.doc](#) [.epub](#)

34 Κεφάλαια

1ον Κεφάλαιον α'

[164b]

§ 1. Περί δὲ τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων καὶ τῶν φαινομένων μὲν ἐλέγχων, ὄντων δὲ παραλογισμῶν ἀλλ' οὐκ ἐλέγχων, λέγωμεν ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν πρώτων.

§ 2. Ὅτι μὲν οὖν οἱ μὲν εἰσὶ συλλογισμοί, οἱ δ' οὐκ ὄντες δοκοῦσι, φανερόν. Ὡσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τοῦτο γίνεται διὰ τινος ὁμοιότητος, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ὡσαύτως ἔχει. Καὶ γὰρ τὴν ἕξιν οἱ μὲν ἔχουσιν εὖ, οἱ δὲ φαίνονται, φυλετικῶς φυσήσαντες καὶ ἐπισκευάσαντες αὐτούς, καὶ καλοὶ οἱ μὲν διὰ κάλλος, οἱ δὲ φαίνονται, κομμώσαντες αὐτούς. Ἐπὶ τε τῶν ἀψύχων ὡσαύτως· καὶ γὰρ τούτων τὰ μὲν ἄργυρος τὰ δὲ χρυσός ἐστιν ἀληθῶς, τὰ δ' ἔστι μὲν οὐ, φαίνεται δὲ κατὰ τὴν αἴσθησιν, οἷον τὰ μὲν λιθαργύρινα καὶ τὰ καττιτέρινα ἀργυρᾶ, τὰ δὲ χολοβάφινα χρυσᾶ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ συλλογισμὸς καὶ ἔλεγχος ὁ μὲν ἔστιν, ὁ δ' οὐκ ἔστι μὲν, φαίνεται δὲ διὰ τὴν ἀπειρίαν· οἱ γὰρ ἀπειροὶ ὡσπερ ἂν ἀπέχοντες πόρρωθεν θεωροῦσιν.

[165a]

§ 3. Ὁ μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ τινῶν ἐστι τεθέντων ὥστε λέγειν ἕτερον ἐξ ἀνάγκης τι τῶν κειμένων διὰ τῶν κειμένων,

§ 4. Ἐλεγχος δὲ συλλογισμὸς μετ' ἀντιφάσεως τοῦ συμπεράσματος.

§ 5. Οἱ δὲ τοῦτο ποιῶσι μὲν οὐ, δοκοῦσι δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας· ὧν εἷς τόπος εὐφυέστατός ἐστι καὶ δημοσιώτατος, ὁ διὰ τῶν ὀνομάτων. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστιν αὐτὰ τὰ πράγματα διαλέγεσθαι φέροντας, ἀλλὰ τοῖς ὀνόμασιν ἀντὶ τῶν πραγμάτων χρώμεθα ὡς συμβόλοις, τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ὀνομάτων καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἠγούμεθα συμβαίνειν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ψήφων τοῖς λογιζομένοις. Τὸ δ' οὐκ ἔστιν ὁμοιον· τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα πεπέρανται καὶ τὸ τῶν λόγων πλῆθος, τὰ δὲ πράγματα τὸν ἀριθμὸν ἀπειρὰ ἐστιν. Ἀναγκαῖον οὖν πλείω τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τούνομα τὸ ἓν σημαίνειν. Ὡσπερ οὖν κάκεῖ οἱ μὴ δεινοὶ τὰς ψήφους φέρειν ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων παρακρούονται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν λόγων οἱ τῶν ὀνομάτων τῆς δυνάμεως ἀπειροὶ παραλογίζονται καὶ αὐτοὶ διαλεγόμενοι καὶ ἄλλων ἀκούοντες. Διὰ μὲν οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ τὰς λεχθησομένας ἔστι καὶ συλλογισμὸς καὶ ἔλεγχος φαινόμενος οὐκ ὧν δέ.

§ 6. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τισὶ μᾶλλον πρὸ ἔργου τὸ δοκεῖν εἶναι σοφοῖς ἢ τὸ εἶναι καὶ μὴ δοκεῖν (ἔστι γὰρ ἡ σοφιστικὴ φαινομένη σοφία οὕσα δ' οὐ, καὶ ὁ σοφιστὴς χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας ἀλλ' οὐκ οὕσης), δηλὸν ὅτι ἀναγκαῖον τούτοις καὶ τοῦ σοφοῦ ἔργον δοκεῖν ποιεῖν, μᾶλλον ἢ ποιεῖν καὶ μὴ δοκεῖν. Ἔστι δ' ὡς ἓν πρὸς ἓν εἰπεῖν ἔργον περὶ ἕκαστον τοῦ εἰδότος ἀψευδεῖν μὲν αὐτὸν περὶ ὧν οἶδε, τὸν δὲ ψευδόμενον ἐμφανίζειν δύνασθαι. Ταῦτα δ' ἐστὶ τὸ μὲν ἓν τῷ δύνασθαι δοῦναι

λόγον, τὸ δ' ἐν τῷ λαβεῖν. Ἀνάγκη οὖν τοὺς βουλομένους σοφιστεύειν τὸ τῶν εἰρημένων λόγων γένος ζητεῖν· πρὸ ἔργου γὰρ ἐστίν· ἢ γὰρ τοιαύτη δύναμις ποιήσει φαίνεσθαι σοφόν, οὗ τυγχάνουσι τὴν προαίρεσιν ἔχοντες.

§ 7. Ὅτι μὲν οὖν ἔστι τι τοιοῦτον λόγων γένος, καὶ ὅτι τοιαύτης ἐφίενται δυνάμεως οὓς καλοῦμεν σοφιστάς, δῆλον.

2ον Κεφάλαιον β'

§ 1. Πόσα δ' ἔστιν εἶδη τῶν λόγων τῶν σοφιστικῶν, καὶ ἐκ πόσων τὸν ἀριθμὸν ἢ δύναμις αὕτη συνέστηκε, καὶ πόσα μέρη τυγχάνει τῆς πραγματείας ὄντα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν συντελούντων εἰς τὴν τέχνην ταύτην ἤδη λέγωμεν.

[165b]

§ 2. Ἔστι δὴ τῶν ἐν τῷ διαλέγεσθαι λόγων τέτταρα γένη, διδασκαλικοὶ καὶ διαλεκτικοὶ καὶ πειραστικοὶ καὶ ἐριστικοί· διδασκαλικοὶ μὲν οἱ ἐκ τῶν οἰκείων ἀρχῶν ἐκάστου μαθήματος καὶ οὐκ ἐκ τῶν τοῦ ἀποκρινομένου δοξῶν συλλογισζόμενοι (δεῖ γὰρ πιστεύειν τὸν μανθάνοντα), διαλεκτικοὶ δ' οἱ ἐκ τῶν ἐνδόξων συλλογιστικοὶ ἀντιφάσεως, πειραστικοὶ δ' οἱ ἐκ τῶν δοκούντων τῷ ἀποκρινομένῳ καὶ ἀναγκαίων εἰδέναί τῷ προσποιομένῳ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην (ὄν τρόπον δέ, διώριστα ἐν ἑτέροις), ἐριστικοὶ δ' οἱ ἐκ τῶν φαινομένων ἐνδόξων, μὴ ὄντων δέ, συλλογιστικοὶ ἢ φαινόμενοι συλλογιστικοί.

§ 3. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀποδεικτικῶν ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς εἴρηται, περὶ δὲ τῶν διαλεκτικῶν καὶ πειραστικῶν ἐν ἄλλοις· περὶ δὲ τῶν ἀγωνιστικῶν καὶ ἐριστικῶν νῦν λέγωμεν.

3ον Κεφάλαιον γ'

§ 1. Πρῶτον δὴ ληπτέον πόσων στοχάζονται οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἀγωνιζόμενοι καὶ διαφιλονεικοῦντες.

§ 2. Ἔστι δὲ πέντε ταῦτα τὸν ἀριθμὸν, ἔλεγχος καὶ ψεῦδος καὶ παράδοξον καὶ σολοικισμὸς καὶ πέμπτον τὸ ποιῆσαι ἀδολεσχεῖν τὸν προσδιαλεγόμενον (τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ πολλακίς ἀναγκάζεσθαι ταῦτὸ λέγειν), ἢ τὸ μὴ ὄν ἀλλὰ [τὸ] φαινόμενον ἕκαστον εἶναι τούτων.

§ 3. Μάλιστα μὲν γὰρ προαιροῦνται φαίνεσθαι ἐλέγχοντες, δεύτερον δὲ ψευδόμενον τι δεικνύειν, τρίτον εἰς παράδοξον ἄγειν, τέταρτον δὲ σολοικίζειν ποιεῖν (τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ποιῆσαι τῇ λέξει βαρβαρίζειν ἐκ τοῦ λόγου τὸν ἀποκρινόμενον)· τελευταῖον δὲ τὸ πλεονάκεις ταῦτὸ λέγειν.

4ον Κεφάλαιον δ'

§ 1. Τρόποι δ' εἰσὶ τοῦ μὲν ἐλέγχειν δύο· οἱ μὲν γὰρ εἰσι παρὰ τὴν λέξιν, οἱ δ' ἔξω τῆς λέξεως.

§ 2. Ἔστι δὲ τὰ μὲν παρὰ τὴν λέξιν ἐμποιοῦντα τὴν φαντασίαν ἐξ τὸν ἀριθμὸν· ταῦτα δ' ἐστὶν ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, σύνθεσις, διαίρεσις, προσωδία, σχῆμα λέξεως. Τούτου δὲ πίστις ἢ τε διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ συλλογισμὸς, ἂν τε ληφθῇ τις ἄλλος καὶ ὅτι τοσαυταχῶς ἂν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι καὶ λόγοις μὴ ταῦτὸ δηλώσαιμεν.

§ 3. Εἰσὶ δὲ παρὰ μὲν τὴν ὁμωνυμίαν οἱ τοιοῦδε τῶν λόγων, οἷον ὅτι μανθάνουσιν οἱ ἐπιστάμενοι, τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί· τὸ γὰρ μανθάνειν ὁμώνυμον, τὸ τε ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τὸ λαμβάνειν ἐπιστήμην. Καὶ πάλιν ὅτι τὰ κακὰ ἀγαθὰ· τὰ γὰρ δέοντα

ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ δέοντα· διττὸν γὰρ τὸ δέον, τό τ' ἀναγκαῖον, ὃ συμβαίνει πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν (ἔστι γὰρ κακόν τι ἀναγκαῖον) — καὶ τάγαθὰ δὲ δέοντά φαμεν εἶναι. Ἔτι [τὸ] τὸν αὐτὸν καθῆσθαι καὶ ἐστάναι, καὶ κάμνειν καὶ ὑγιαίνειν. Ὅσπερ γὰρ ἀνίστατο, ἔστηκεν, καὶ ὅσπερ ὑγιάζετο, ὑγιαίνει· ἀνίστατο δ' ὁ καθήμενος καὶ ὑγιάζετο ὁ κάμνων. Τὸ γὰρ τὸν κάμνοντα ὅτιοῦν ποιεῖν ἢ πάσχειν οὐχ ἔν σημαίνει, ἀλλ' ὅτε μὲν ὅτι ὁ νῦν κάμνων [ἢ καθήμενος], ὅτε δ' ὅς ἔκαμνε πρότερον. Πλὴν ὑγιάζετο μὲν καὶ κάμνων καὶ ὁ κάμνων· ὑγιαίνει δ' οὐ κάμνων ἀλλ' ὁ κάμνων, οὐ νῦν, ἀλλ' ὁ πρότερον.

[166a]

§ 4. Παρὰ δὲ τὴν ἀμφιβολίαν οἱ τοιοῖδε· τὸ βούλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους. Καὶ «ἄρ' ὃ τις γινώσκει, τοῦτο γινώσκει;» καὶ γὰρ τὸν γινώσκοντα καὶ τὸ γινωσκόμενον ἐνδέχεται ὡς γινώσκοντα σημῆναι τούτῳ τῷ λόγῳ. Καὶ «ἄρα ὁ ὄρᾳ τις, τοῦτο ὄρᾳ; ὄρᾳ δὲ τὸν κίονα, ὥστε ὄρᾳ ὁ κίων». Καὶ «ἄρα ὁ σὺ φῆς εἶναι, τοῦτο σὺ φῆς εἶναι; φῆς δὲ λίθον εἶναι· σὺ ἄρα φῆς λίθος εἶναι». Καὶ «ἄρ' ἔστι σιγῶντα λέγειν;» διττὸν γὰρ καὶ τὸ σιγῶντα λέγειν, τό τε τὸν λέγοντα σιγᾶν καὶ τὸ τὰ λεγόμενα.

§ 5. Εἰσὶ δὲ τρεῖς τρόποι τῶν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν· εἷς μὲν ὅταν ἢ ὁ λόγος ἢ τοῦνομα κυρίως σημαίνει πλείω, οἷον ἀετὸς καὶ κύων· εἷς δὲ ὅταν εἰωθότες ὦμεν οὕτω λέγειν· τρίτος δὲ ὅταν τὸ συντεθὲν πλείω σημαίνει, κεχωρισμένον δὲ ἀπλῶς. Οἷον τὸ «ἐπίσταται γράμματα»· ἐκάτερον μὲν γάρ, εἰ ἔτυχεν, ἔν τι σημαίνει, τὸ «ἐπίσταται» καὶ τὸ «γράμματα»· ἄμφω δὲ πλείω, ἢ τὸ τὰ γράμματα αὐτὰ ἐπιστήμην ἔχειν ἢ τῶν γραμμάτων ἄλλον.

Ἡ μὲν οὖν ἀμφιβολία καὶ ὁμωνυμία παρὰ τούτους τοὺς τρόπους ἐστίν.

§ 6. Παρὰ δὲ τὴν σύνθεσιν τὰ τοιάδε, οἷον τὸ δύνασθαι καθήμενον βαδίζειν καὶ μὴ γράφοντα γράφειν (οὐ γὰρ ταῦτο σημαίνει ἂν διελὼν τις εἴπη καὶ συνθεῖς ὡς δυνατὸν τὸ «καθήμενον βαδίζειν» [καὶ «μὴ γράφοντα γράφειν»])· καὶ τοῦθ' ὡσαύτως, ἂν τις συνθῆ τὸ «μὴ γράφοντα γράφειν»· σημαίνει γὰρ ὡς ἔχει δύναμιν τοῦ μὴ γράφον γράφειν· ἐὰν δὲ μὴ συνθῆ, ὅτι ἔχει δύναμιν, ὅτε οὐ γράφει, τοῦ γράφειν), καὶ «μανθάνει νῦν γράμματα, εἴπερ μανθάνει ἂ ἐπίσταται». Ἔτι τὸ ἐν μόνον δυνάμενον φέρειν πολλὰ δύνασθαι φέρειν.

§ 7. Παρὰ δὲ τὴν διαίρεσιν ὅτι τὰ πέντ' ἐστὶ δύο καὶ τρία, καὶ περιττὰ καὶ ἄρτια, καὶ τὸ μείζον ἴσον· τοσοῦτον γὰρ καὶ ἔτι πρὸς. Ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος διηρημένος καὶ συγκείμενος οὐκ ἀεὶ ταῦτο σημαίνειν ἂν δόξειεν, οἷον «ἐγὼ σ' ἔθηκα δοῦλον ὄντ' ἐλεύθερον» καὶ τὸ «πεντήκοντ' ἀνδρῶν ἑκατὸν λίπε δῖος Ἀχιλλεύς».

[166b]

§ 8. Παρὰ δὲ τὴν προσωδίαν ἐν μὲν τοῖς ἄνευ γραφῆς διαλεκτικοῖς οὐ ῥάδιον ποιῆσαι λόγον, ἐν δὲ τοῖς γεγραμμένοις καὶ ποιήμασι μᾶλλον. Οἷον καὶ τὸν Ὅμηρον ἐνιοὶ διορθοῦνται πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ὡς ἄτοπον εἰρηκότα «τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρω»· λύουσι γὰρ αὐτὸ τῇ προσωδίᾳ, λέγοντες τὸ «ου» ὀξύτερον. Καὶ τὸ περὶ τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι οὐκ αὐτὸς ὁ Ζεὺς εἶπεν «δίδομεν δὲ οἱ εὐχος ἀρέσθαι», ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐνετέλλετο δίδοναι. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα παρὰ τὴν προσωδίαν ἐστίν.

§ 9. Οἱ δὲ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως συμβαίνουσιν ὅταν τὸ μὴ ταῦτο ὡσαύτως ἐρμηνεύηται, οἷον τὸ ἄρρεν θῆλυ ἢ τὸ θῆλυ ἄρρεν ἢ τὸ μεταξὺ θάτερον τούτων, ἢ πάλιν τὸ ποιὸν ποσὸν ἢ τὸ ποσὸν ποιόν, ἢ τὸ ποιοῦν πάσχον ἢ τὸ διακείμενον ποιοῦν, καὶ τᾶλλα δ' ὡς διήρηται πρότερον· ἔστι γὰρ

τὸ μὴ τῶν ποιεῖν ὄν ὡς τῶν ποιεῖν τι τῆ λέξει σημαίνειν. Οἷον τὸ υἰαίνειν ὁμοίως τῷ σχήματι τῆς λέξεως λέγεται τῷ τέμνειν ἢ οἰκοδομεῖν· καίτοι τὸ μὲν ποιόν τι καὶ διακείμενόν πως δηλοῖ, τὸ δὲ ποιεῖν τι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

§ 10. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὴν λέξιν ἔλεγχοι ἐκ τούτων τῶν τόπων εἰσίν.

5ον Κεφάλαιον ε΄

§ 1. Τῶν δ' ἔξω τῆς λέξεως παραλογισμῶν εἶδη ἔστιν ἑπτὰ, ἔν μὲν παρὰ τὸ συμβεβηκός, δεύτερον δὲ τὸ ἀπλῶς ἢ μὴ ἀπλῶς ἀλλὰ πῆ ἢ ποῦ ἢ ποτὲ ἢ πρὸς τι λέγεσθαι, τρίτον δὲ τὸ παρὰ τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, τέταρτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἐπόμενον, πέμπτον δὲ τὸ παρὰ τὸ [τὸ] ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, ἕκτον δὲ τὸ [τὸ] μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέναι, ἑβδομον δὲ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἐν ποιεῖν.

§ 2. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ συμβεβηκός παραλογισμοὶ εἰσίν ὅταν ὁμοίως ὁτιοῦν ἀξιωθῆ τῷ πράγματι καὶ τῷ συμβεβηκῷ ὑπάρχειν. Ἐπεὶ γὰρ τῷ αὐτῷ πολλὰ συμβέβηκεν, οὐκ ἀνάγκη πᾶσι τοῖς κατηγορουμένοις καὶ καθ' οὗ κατηγορεῖται ταῦτά πάντα ὑπάρχειν. Οἷον «εἰ ὁ Κορίσκος ἕτερον ἀνθρώπου, αὐτὸς αὐτοῦ ἕτερος· ἔστι γὰρ ἄνθρωπος». Ἡ εἰ Σωκράτους ἕτερος, ὁ δὲ Σωκράτης ἄνθρωπος, ἕτερον ἀνθρώπου φασὶν ὠμολογηκέναι διὰ τὸ συμβεβηκέναι οὗ ἔφησεν ἕτερον εἶναι, τοῦτον εἶναι ἄνθρωπον.

[167a]

§ 3. Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἀπλῶς τόδε ἢ πῆ λέγεσθαι καὶ μὴ κυρίως, ὅταν τὸ ἐν μέρει λεγόμενον ὡς ἀπλῶς εἰρημένον ληφθῆ, οἷον, εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστὶ δοξαστόν, ὅτι τὸ μὴ ὄν ἔστιν· οὐ γὰρ ταῦτό τὸ εἶναι τέ τι καὶ εἶναι ἀπλῶς. Ἡ πάλιν ὅτι τὸ ὄν οὐκ ἔστιν ὄν, εἰ τῶν ὄντων τι μὴ ἔστιν, οἷον εἰ μὴ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ταῦτό τὸ μὴ εἶναι τι καὶ ἀπλῶς μὴ εἶναι. Φαίνεται δὲ διὰ τὸ πάρεγγυς τῆς λέξεως καὶ μικρὸν διαφέρειν τὸ εἶναι τι τοῦ εἶναι, καὶ τὸ μὴ εἶναι τι τοῦ μὴ εἶναι. Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ παρὰ τὸ πῆ καὶ τὸ ἀπλῶς· οἷον ὁ Ἰνδός, ὄλος μέλας ὢν, λευκός ἐστὶ τοὺς ὀδόντας· λευκός ἄρα καὶ οὐ λευκός ἐστίν. Ἡ εἰ ἄμφω πῆ, ὅτι ἄμα τὰ ἐναντία ὑπάρχει. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἐπ' ἐνίων μὲν παντὶ θεωρῆσαι ῥάδιον, οἷον εἰ, λαβὼν τὸν Αἰθίοπα εἶναι μέλανα, τοὺς ὀδόντας ἔροι' εἰ λευκός· εἰ οὖν ταύτη λευκός, ὅτι μέλας καὶ οὐ μέλας οἷοι' [ἄν] διεiléχθαι, συλλογιστικῶς τελειώσας τὴν ἐρώτησιν. Ἐπ' ἐνίων δὲ λανθάνει πολλάκις, ἐφ' ὅσων, ὅταν πῆ λέγεται, κἂν τὸ ἀπλῶς δόξειεν ἀκολουθεῖν, καὶ ἐν ὅσοις μὴ ῥάδιον θεωρῆσαι πότερον αὐτῶν κυρίως ἀποδοτέον. Γίνεται δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν οἷς ὁμοίως ὑπάρχει τὰ ἀντικείμενα· δοκεῖ γὰρ ἢ ἄμφω ἢ μηδέτερον δοτέον ἀπλῶς εἶναι [κατηγορεῖν]· οἷον, εἰ τὸ μὲν ἡμισυ λευκὸν τὸ δ' ἡμισυ μέλαν, πότερον λευκὸν ἢ μέλαν;

§ 4. Οἱ δὲ παρὰ τὸ μὴ διωρίσθαι τί ἐστὶ συλλογισμὸς ἢ τί ἔλεγχος ἄλλως παρὰ τὴν ἔλλειψιν γίνονται τοῦ λόγου· ἔλεγχος μὲν γὰρ ἐστὶν ἀντίφασις τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνός, μὴ ὀνόματος ἀλλὰ πράγματος, καὶ ὀνόματος μὴ συνωνύμου ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης (μὴ συναριθμουμένου τοῦ ἐν ἀρχῇ), κατὰ ταῦτό καὶ πρὸς ταῦτό καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ ψεύσασθαι περί τινος. Ἐνιοὶ δὲ ἀπολιπόντες τι τῶν λεχθέντων φαίνονται ἐλέγχειν, οἷον ὅτι ταῦτό διπλάσιον καὶ οὐ διπλάσιον· τὰ γὰρ δύο τοῦ μὲν ἐνός διπλάσια, τῶν δὲ τριῶν οὐ διπλάσια. Ἡ εἰ τὸ αὐτό τοῦ αὐτοῦ διπλάσιον καὶ οὐ διπλάσιον, ἀλλ' οὐ κατὰ ταῦτό· κατὰ μὲν γὰρ τὸ μῆκος διπλάσιον, κατὰ δὲ τὸ πλάτος οὐ διπλάσιον. Ἡ εἰ τοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ ταῦτό καὶ ὡσαύτως, ἀλλ' οὐχ ἄμα· διόπερ ἐστὶ φαινόμενος ἔλεγχος. Ἐλκοὶ δ' ἂν τις τοῦτον καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν λέξιν.

§ 5. Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν γίνονται μὲν οὕτως καὶ τοσαυταχῶς ὡσαυχῶς ἐνδέχεται τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖσθαι, φαίνονται δ' ἐλέγχειν διὰ τὸ μὴ δύνασθαι συνορᾶν τὸ ταῦτὸν καὶ τὸ ἕτερον.

[167b]

§ 6. Ὁ δὲ παρὰ τὸ ἐπόμενον ἔλεγχος διὰ τὸ οἶεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολουθήσιν· ὅταν γὰρ τοῦδε ὄντος ἐξ ἀνάγκης τότε ἦ, καὶ τοῦδε ὄντος οἶονται καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης. Ὅθεν καὶ αἱ περὶ τὴν δόξαν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπάται γίνονται· πολλάκις γὰρ τὴν χολὴν μέλι υπέλαβον διὰ τὸ ἔπεσθαι τὸ ξανθὸν χρῶμα τῷ μέλιτι· καὶ ἐπεὶ συμβαίνει τὴν γῆν ὑσαντος γίνεσθαι διάβροχον, κἂν ἦ διάβροχος, ὑπολαμβάνομεν ὕσαι. Τὸ δ' οὐκ ἀναγκαῖον.

§ 7. Ἐν τε τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἐπομένων εἰσίν· βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι ὅτι μοιχός, τὸ ἐπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστής ἢ ὅτι νύκτωρ ὁράται πλανώμενος. Πολλοὶς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει.

§ 8. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς, οἷον ὁ Μελίσσου λόγος ὅτι ἄπειρον τὸ ἅπαν, λαβὼν τὸ μὲν ἅπαν ἀγένητον (ἐκ γὰρ μὴ ὄντος οὐδὲν ἂν γενέσθαι), τὸ δὲ γενόμενον ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι· εἰ μὴ οὖν γέγονεν, ἀρχὴν οὐκ ἔχειν τὸ πᾶν, ὥστ' ἄπειρον. Οὐκ ἀνάγκη δὲ τοῦτο συμβαίνειν· οὐ γὰρ εἰ τὸ γενόμενον ἅπαν ἀρχὴν ἔχει, καὶ εἴ τι ἀρχὴν ἔχει, γέγονεν, ὥσπερ οὐδ' εἰ ὁ πυρέττων θερμός, καὶ τὸν θερμὸν ἀνάγκη πυρέττειν.

§ 9. Ὁ δὲ παρὰ τὸ [τὸ] μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, ὅταν προσληφθῇ τὸ ἀναίτιον ὡς παρ' ἐκεῖνο γινομένου τοῦ ἐλέγχου. Συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς· ἐν τούτοις γὰρ ἀναγκαῖον ἀναιρεῖν τι τῶν κειμένων. Ἐὰν οὖν ἐγκαταριθμηθῇ [τι] ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐρωτήμασι πρὸς τὸ συμβαῖνον ἀδύνατον, δόξει παρὰ τοῦτο γίνεσθαι πολλάκις ὁ ἔλεγχος, οἷον ὅτι οὐκ ἔστι ψυχὴ καὶ ζωὴ ταῦτόν. Εἰ γὰρ φθορᾶ γένεσις ἐναντίον, καὶ τῇ τινὶ φθορᾶ ἔσται τις γένεσις· ὁ δὲ θάνατος φθορὰ τις καὶ ἐναντίον ζωῆς, ὥστε γένεσις ἢ ζωὴ καὶ τὸ ζῆν γίνεσθαι· τοῦτο δ' ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ταῦτόν ἢ ψυχὴ καὶ ἢ ζωὴ. Οὐ δὲ συλλελόγισται· συμβαίνει γὰρ, κἂν μὴ τις ταῦτό φῆ τὴν ζωὴν τῇ ψυχῇ, τὸ ἀδύνατον, ἀλλὰ μόνον ἐναντίον ζωῆς μὲν θανάτῳ, ὄντι φθορᾶ, φθορᾶ δὲ γένεσιν. Ἀσυλλόγιστοι μὲν οὖν ἀπλῶς οὐκ εἰσίν οἱ τοιοῦτοι λόγοι, πρὸς δὲ τὸ προκείμενον ἀσυλλόγιστοι. Καὶ λανθάνει πολλάκις οὐχ ἦττον αὐτοὺς τοὺς ἐρωτῶντας τὸ τοιοῦτον.

§ 10. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ ἐπόμενον καὶ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον λόγοι τοιοῦτοί εἰσιν·

[168a]

§ 11. οἱ δὲ παρὰ τὰ δύο ἐρωτήματα ἐν ποιεῖν, ὅταν λανθάνη πλείω ὄντα καὶ ὡς ἐνὸς ὄντος ἀποδοθῆ ἀπόκρισις μία. Ἐπ' ἐνίων μὲν οὖν ῥάδιον ἰδεῖν ὅτι πλείω καὶ ὅτι οὐ δοτέον μίαν ἀπόκρισιν, οἷον «πότερον ἢ γῆ θάλαττά ἐστιν ἢ ὁ οὐρανός;» ἐπ' ἐνίων δ' ἦττον, καὶ ὡς ἐνὸς ὄντος ἢ ὁμολογοῦσι τῷ μὴ ἀποκρίνεσθαι τὸ ἐρωτώμενον ἢ ἐλέγχεσθαι φαίνονται. Οἷον ἄρ' οὗτος καὶ οὗτός ἐστιν ἄνθρωπος; ὥστ' ἂν τις τύπτῃ τοῦτον καὶ τοῦτον, ἄνθρωπον ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπους τυπήσει. Ἡ πάλιν, ὧν τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ τὰ δ' οὐκ ἀγαθὰ, πάντα ἀγαθὰ ἢ οὐκ ἀγαθὰ; ὁπότερον γὰρ ἂν φῆ, ἔστι μὲν ὡς ἔλεγχον ἢ ψεῦδος φαινόμενον δόξειεν ἂν ποιεῖν· τὸ γὰρ φάναι τῶν μὴ ἀγαθῶν τι εἶναι ἀγαθὸν ἢ τῶν ἀγαθῶν μὴ ἀγαθὸν ψεῦδος. Ὅτε δὲ προσληφθέντων τινῶν κἂν ἔλεγχος γίνοιτο ἀληθινός, οἷον εἴ τις δοίῃ ὁμοίως ἐν καὶ πολλὰ λέγεσθαι λευκὰ καὶ γυμνὰ καὶ τυφλά. Εἰ γὰρ τυφλὸν τὸ μὴ ἔχον ὄψιν πεφυκός δ' ἔχειν, καὶ τυφλὰ ἔσται τὰ μὴ ἔχοντα ὄψιν πεφυκότερα δ' ἔχειν. Ὅταν οὖν τὸ μὲν ἔχη τὸ δὲ μὴ ἔχη, τὰ ἄμφω ἔσται ἢ ὁρῶντα ἢ τυφλά· ὅπερ ἀδύνατον.

6ον Κεφάλαιον στ'

§ 1. Ἡ δὴ οὕτως διαιρετέον τοὺς φαινομένους συλλογισμοὺς καὶ ἐλέγχους, ἢ πάντας ἀνακτέον εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, ἀρχὴν ταύτην ποιησαμένους· ἔστι γὰρ ἅπαντας ἀναλῦσαι τοὺς λεχθέντας τρόπους εἰς τὸν τοῦ ἐλέγχου διορισμόν.

§ 2. Πρῶτον μὲν εἰ ἀσυλλόγιστοι· δεῖ γὰρ ἐκ τῶν κειμένων συμβαίνειν τὸ συμπέρασμα ὥστε λέγειν ἐξ ἀνάγκης ἀλλὰ μὴ φαίνεσθαι.

§ 3. Ἐπειτα καὶ κατὰ τὰ μέρη τοῦ διορισμοῦ. Τῶν μὲν γὰρ ἐν τῇ λέξει οἱ μὲν εἰσι παρὰ τὸ διττόν, οἷον ἢ τε ὁμωνυμία καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ ὁμοιοσημοσύνη (σύνηθες γὰρ τὸ πάντα ὡς τότε τι σημαίνειν), ἢ δὲ σύνθεσις καὶ διαίρεσις καὶ προσωδία τῷ μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι τὸν λόγον ἢ τὸ ὄνομα τὸ διαφέρον. Ἔδει δὲ καὶ τοῦτο, καθάπερ καὶ τὸ πρᾶγμα ταυτόν, εἰ μέλλει ἔλεγχος ἢ συλλογισμὸς ἔσεσθαι, οἷον εἰ λῶπιον, μὴ ἰμάτιον συλλογίσασθαι ἀλλὰ λῶπιον. Ἀληθὲς μὲν γὰρ κάκεινο, ἀλλ' οὐ συλλελόγισται, ἀλλ' ἔτι ἐρωτήματος δεῖ εἰ ταυτόν σημαίνει, πρὸς τὸν ζητοῦντα τὸ διὰ τί.

[168b]

§ 4. Οἱ δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ὀρισθέντος τοῦ συλλογισμοῦ φανεροὶ γίνονται. Τὸν αὐτὸν γὰρ ὀρισμὸν δεῖ καὶ τοῦ ἐλέγχου γίνεσθαι, πλὴν προσκεῖσθαι τὴν ἀντίφασιν· ὁ γὰρ ἔλεγχος συλλογισμὸς ἀντιφάσεως. Εἰ οὖν μὴ ἔστι συλλογισμὸς τοῦ συμβεβηκότος, οὐ γίνεται ἔλεγχος. Οὐ γὰρ εἰ τούτων ὄντων ἀνάγκη τὸδ' εἶναι (τοῦτο δ' ἐστὶ λευκόν), ἀνάγκη λευκὸν εἶναι διὰ τὸν συλλογισμόν. Οὐδ' εἰ τὸ τρίγωνον δυοῖν ὀρθαῖν ἴσας ἔχει, συμβέβηκε δ' αὐτῷ σχήματι εἶναι ἢ πρῶτω ἢ ἀρχῇ, ὅτι σχῆμα ἢ ἀρχὴ ἢ πρῶτον τοῦτό ἐστιν· οὐ γὰρ ἢ σχῆμα οὐδ' ἢ πρῶτον ἀλλ' ἢ τρίγωνον ἢ ἀπόδειξις. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὡστ' εἰ ὁ ἔλεγχος συλλογισμὸς τις, οὐκ ἂν εἴη ὁ κατὰ συμβεβηκὸς ἔλεγχος. Ἀλλὰ παρὰ τοῦτο καὶ οἱ τεχνῖται καὶ ὅλως οἱ ἐπιστήμονες ὑπὸ τῶν ἀνεπιστημόνων ἐλέγχονται· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ποιοῦνται τοὺς συλλογισμοὺς πρὸς τοὺς εἰδότας· οἱ δ' οὐ δυνάμενοι διαιρεῖν ἢ ἐρωτῶμενοι διδόασιν ἢ οὐ δόντες οἴονται δεδωκέναι.

§ 5. Οἱ δὲ παρὰ τὸ πῆ καὶ ἀπλῶς, ὅτι οὐ τοῦ αὐτοῦ ἢ κατάφασις καὶ ἢ ἀπόφασις. Τοῦ γὰρ πῆ λευκοῦ τὸ πῆ οὐ λευκόν, τοῦ δ' ἀπλῶς λευκοῦ τὸ ἀπλῶς οὐ λευκὸν ἀπόφασις· εἰ οὖν δόντος πῆ εἶναι λευκὸν ὡς ἀπλῶς εἰρημένου λαμβάνει, οὐ ποιεῖ ἔλεγχον, φαίνεται δὲ διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ τί ἐστὶν ἔλεγχος.

§ 6. Φανερώτατοι δὲ πάντων οἱ πρότερον λεχθέντες παρὰ τὸν τοῦ ἐλέγχου διορισμόν· διὸ καὶ προσηγορεύθησαν οὕτως· παρὰ γὰρ τοῦ λόγου τὴν ἔλλειψιν ἢ φαντασία γίνεται, καὶ διαιρουμένοι οὕτως κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τούτοις θετέον τὴν τοῦ λόγου ἔλλειψιν.

§ 7. Οἱ δὲ παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ ἀναίτιον ὡς αἷτιον τιθέναί δηλοῖ διὰ τοῦ ὀρισμοῦ. Δεῖ γὰρ τὸ συμπέρασμα «τῷ ταῦτ' εἶναι» συμβαίνειν, ὅπερ οὐκ ἦν ἐν τοῖς ἀναιτίοις· καὶ πάλιν «μὴ ἐναριθμουμένου τοῦ ἐξ ἀρχῆς», ὅπερ οὐκ ἔχουσιν οἱ παρὰ τὴν αἴτησιν τοῦ ἐν ἀρχῇ.

§ 8. Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἐπόμενον μέρος εἰσι τοῦ συμβεβηκότος· τὸ γὰρ ἐπόμενον συμβέβηκε. Διαφέρει δὲ τοῦ συμβεβηκότος, ὅτι τὸ μὲν συμβεβηκὸς ἔστιν ἐφ' ἐνὸς μόνου λαβεῖν, οἷον ταυτόν εἶναι τὸ ξανθὸν καὶ μέλι, καὶ τὸ λευκὸν καὶ κύκνον, τὸ δὲ παρὰ τὸ ἐπόμενον ἀεὶ ἐν πλείοσιν· τὰ γὰρ ἐνὶ καὶ ταῦτῳ ταῦτά καὶ ἀλλήλοις ἀξιοῦμεν εἶναι ταῦτά· διὸ γίνεται παρὰ τὸ ἐπόμενον ἔλεγχος. Ἔστι δ' οὐ πάντως ἀληθές, οἷον ἂν ἢ κατὰ συμβεβηκὸς· καὶ γὰρ ἡ χιών καὶ ὁ κύκνος τῷ λευκῷ ταυτόν. Ἡ πάλιν, ὡς ἐν τῷ Μελίσσου λόγῳ, τὸ αὐτὸ εἶναι λαμβάνει τὸ γεγονέναι καὶ ἀρχὴν ἔχειν, ἢ τὸ ἴσους

γίνεσθαι καὶ ταῦτὸ μέγεθος λαμβάνειν. Ὅτι γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχήν, καὶ τὸ ἔχον ἀρχήν γεγονέναι ἀξιοῖ, ὡς ἄμφω ταῦτὰ ὄντα τῷ ἀρχήν ἔχειν, τὸ τε γεγονὸς καὶ τὸ πεπερασμένον. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἴσων γινομένων, εἰ τὰ τὸ αὐτὸ μέγεθος καὶ ἐν λαμβάνοντα ἴσα γίνεται, καὶ τὰ ἴσα γινόμενα ἐν μέγεθος λαμβάνειν. Ὡστε τὸ ἐπόμενον λαμβάνει. Ἐπεὶ οὖν ὁ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἔλεγχος ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ ἐλέγχου, φανερόν ὅτι καὶ ὁ παρὰ τὸ ἐπόμενον. Ἐπισκεπτέον δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως.

[169a]

§ 9. Οἱ δὲ παρὰ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἐν ποιεῖν ἐν τῷ μὴ διαρθροῦν ἡμᾶς τὸν τῆς προτάσεως λόγον. Ἡ γὰρ πρότασις ἐστὶν ἐν καθ' ἑνός· ὁ γὰρ αὐτὸς ὅρος ἐνὸς μόνου καὶ ἀπλῶς τοῦ πράγματος, οἷον ἀνθρώπου καὶ ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Εἰ οὖν μία πρότασις ἢ ἐν καθ' ἑνὸς ἀξιοῦσα, καὶ ἀπλῶς ἔσται πρότασις ἢ τοιαύτη ἐρώτησις. Ἐπεὶ δ' ὁ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων, ὁ δ' ἔλεγχος συλλογισμὸς, καὶ ὁ ἔλεγχος ἔσται ἐκ προτάσεων. Εἰ οὖν ἢ πρότασις ἐν καθ' ἑνός, φανερόν ὅτι καὶ οὗτος ἐν τῇ τοῦ ἐλέγχου ἀγνοίᾳ· φαίνεται γὰρ εἶναι πρότασις ἢ οὐκ οὔσα πρότασις. Εἰ μὲν οὖν δέδωκεν ἀπόκρισιν ὡς πρὸς μίαν ἐρώτησιν, ἔσται ἔλεγχος· εἰ δὲ μὴ δέδωκεν ἀλλὰ φαίνεται, φαινόμενος ἔλεγχος.

§ 10. Ὡστε πάντες οἱ τόποι πίπτουσιν εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἀγνοίαν, οἱ μὲν οὖν παρὰ τὴν λέξιν, ὅτι φαινομένη [ἢ] ἀντίφασις, ὅπερ ἦν ἴδιον τοῦ ἐλέγχου, οἱ δ' ἄλλοι παρὰ τὸν τοῦ συλλογισμοῦ ὅρον.

7ον Κεφάλαιον ζ'

§ 1. Ἡ δ' ἀπάτη γίνεται τῶν μὲν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὸν λόγον τῷ μὴ δύνασθαι διαρεῖν τὸ πολλαχῶς λεγόμενον (ἐνια γὰρ οὐκ εὔπορον διελεῖν, οἷον τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν καὶ τὸ ταυτόν), τῶν δὲ παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν τῷ μηδὲν οἴεσθαι διαφέρειν συντιθέμενον ἢ διαιρούμενον τὸν λόγον, καθάπερ ἐπὶ τῶν πλείστων.

§ 2. Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν παρὰ τὴν προσωδίαν· οὐ γὰρ ἄλλο δοκεῖ σημαίνειν ἀνιέμενος καὶ ἐπιτεινόμενος ὁ λόγος, ἐπ' οὐδενὸς ἢ οὐκ ἐπὶ πολλῶν.

§ 3. Τῶν δὲ παρὰ τὸ σχῆμα διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς λέξεως. Χαλεπὸν γὰρ διελεῖν ποῖα ὡσαύτως καὶ ποῖα ὡς ἑτέρως λέγεται (σχεδὸν γὰρ ὁ τοῦτο δυνάμενος ποιεῖν ἐγγύς ἐστὶ τοῦ θεωρεῖν τάληθές, μάλιστα δ' ἐπίσταται συνεπινεύειν), ὅτι πᾶν τὸ κατηγορούμενόν τινος ὑπολαμβάνομεν τότε τι, καὶ ὡς ἐν ὑπακούομεν· τῷ γὰρ ἐνὶ καὶ τῇ οὐσίᾳ μάλιστα δοκεῖ παρέπεσθαι τὸ τότε τι καὶ τὸ ὄν.

§ 4. Διὸ καὶ τῶν παρὰ τὴν λέξιν οὗτος ὁ τρόπος θετέος, πρῶτον μὲν ὅτι μᾶλλον ἢ ἀπάτη γίνεται μετ' ἄλλων σκοπούμενοις ἢ καθ' αὐτούς (ἢ μὲν γὰρ μετ' ἄλλου σκέψις διὰ λόγων, ἢ δὲ καθ' αὐτὸν οὐχ ἦττον δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος)· εἶτα καὶ καθ' αὐτὸν ἀπατᾶσθαι συμβαίνει, ὅταν ἐπὶ τοῦ λόγου ποιῆται τὴν σκέψιν· ἔτι ἢ μὲν ἀπάτη ἐκ τῆς ὁμοιότητος, ἢ δ' ὁμοιότης ἐκ τῆς λέξεως.

[169b]

§ 5. Τῶν δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς διὰ τὸ μὴ δύνασθαι διακρίνειν τὸ ταυτόν καὶ τὸ ἕτερον, καὶ ἐν καὶ πολλά, μηδὲ τοῖς ποίοις τῶν κατηγορημάτων πάντα ταῦτὰ καὶ τῷ πράγματι συμβέβηκεν.

§ 6. Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν παρὰ τὸ ἐπόμενον· μέρος γάρ τι τοῦ συμβεβηκός τὸ ἐπόμενον. Ἔτι καὶ ἐπὶ πολλῶν φαίνεται καὶ ἀξιοῦται οὕτως, εἰ τότε ἀπὸ τοῦδε μὴ χωρίζεται, μηδ' ἀπὸ θατέρου χωρίζεσθαι θάτερον. Τῶν δὲ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου καὶ τῶν παρὰ τὸ πῆ καὶ ἀπλῶς ἐν τῷ

παρὰ μικρὸν ἢ ἀπάτη· ὡς γὰρ οὐδὲν προσσημαῖνον τὸ τί ἦ πῆ ἢ τὸ πῶς ἢ τὸ νῦν καθόλου συγχωροῦμεν.

§ 7. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβανόντων καὶ τῶν ἀναιτίων καὶ ὅσοι τὰ πλείω ἐρωτήματα ὡς ἐν ποιῶσιν· ἐν ἅπασιν γὰρ ἢ ἀπάτη διὰ τὸ παρὰ μικρὸν· οὐ γὰρ διακριβοῦμεν οὔτε τῆς προτάσεως οὔτε τοῦ συλλογισμοῦ τὸν ὄρον διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν.

8ον Κεφάλαιον η΄

§ 1. Ἐπεὶ δ' ἔχομεν παρ' ὅποσα γίνονται οἱ φαινόμενοι συλλογισμοί, ἔχομεν καὶ παρ' ὅποσα οἱ σοφιστικοὶ γένοιντ' ἂν συλλογισμοὶ καὶ ἔλεγχοι. Λέγω δὲ σοφιστικὸν ἔλεγχον καὶ συλλογισμὸν οὐ μόνον τὸν φαινόμενον συλλογισμὸν ἢ ἔλεγχον μὴ ὄντα δέ, ἀλλὰ καὶ τὸν ὄντα μὲν φαινόμενον δὲ οἰκεῖον τοῦ πράγματος. Εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ μὴ κατὰ τὸ πρᾶγμα ἐλέγχοντες καὶ δεικνύντες ἀγνοοῦντας, ὅπερ ἦν τῆς πειραστικῆς. Ἔστι δ' ἡ πειραστικὴ μέρος τῆς διαλεκτικῆς· αὕτη δὲ δύναται συλλογίζεσθαι ψεῦδος δι' ἀγνοίαν τοῦ διδόντος τὸν λόγον. Οἱ δὲ σοφιστικοὶ ἔλεγχοι, ἂν καὶ συλλογίζονται τὴν ἀντίφασιν, οὐ ποιῶσι δῆλον εἰ ἀγνοεῖ· καὶ γὰρ τὸν εἰδῶτα ἐμποδίζουσι τούτοις τοῖς λόγοις.

§ 2. Ὅτι δ' ἔχομεν αὐτούς τῆ αὐτῇ μεθόδῳ, δῆλον· παρ' ὅσα γὰρ φαίνεται τοῖς ἀκούουσιν ὡς ἠρωτημένα συλλελογίσθαι, παρὰ τοσαῦτα κἂν τῷ ἀποκρινομένῳ δόξειεν, ὡστ' ἔσονται συλλογισμοὶ ψευδεῖς διὰ τούτων ἢ πάντων ἢ ἐνίων· ὁ γὰρ μὴ ἐρωτηθεὶς οἶεται δεδωκέναι, κἂν ἐρωτηθεὶς θείῃ. Πλήν ἐπὶ γέ τινων ἅμα συμβαίνει προσερωτᾶν τὸ ἐνδεές καὶ τὸ ψεῦδος ἐμφανίζειν, οἷον ἐν τοῖς παρὰ τὴν λέξιν καὶ τὸν σολοικισμόν. Εἰ οὖν οἱ παραλογισμοὶ τῆς ἀντιφάσεως παρὰ τὸν φαινόμενον ἔλεγχόν εἰσι, δῆλον ὅτι παρὰ τοσαῦτα ἂν καὶ τῶν ψευδῶν εἴησαν συλλογισμοὶ παρ' ὅσα καὶ ὁ φαινόμενος ἔλεγχος.

[170a]

§ 3. Ὁ δὲ φαινόμενος παρὰ τὰ μόρια τοῦ ἀληθινοῦ· ἐκάστου γὰρ ἐκλείποντος φανεῖν ἂν ἔλεγχος, οἷον ὁ παρὰ τὸ μὴ συμβαῖνον διὰ τὸν λόγον (ὁ εἰς τὸ ἀδύνατον), καὶ ὁ τὰς δύο ἐρωτήσεις μίαν ποιῶν παρὰ τὴν πρότασιν, καὶ ἀντὶ τοῦ καθ' αὐτὸ ὁ παρὰ τὸ συμβεβηκός, καὶ τὸ τούτου μόριον, ὁ παρὰ τὸ ἐπόμενον· ἔτι τὸ μὴ ἐπὶ τοῦ πράγματος ἀλλ' ἐπὶ τοῦ λόγου συμβαίνειν· εἴτ', ἀντὶ τοῦ καθόλου τὴν ἀντίφασιν καὶ κατὰ ταῦτο καὶ πρὸς ταῦτο καὶ ὡσαύτως, παρὰ τὸ ἐπὶ τι, ἢ παρ' ἕκαστον τούτων· ἔτι παρὰ τὸ «μὴ ἐναριθμουμένου τοῦ ἐν ἀρχῇ» [τὸ] τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν. Ὡστ' ἔχομεν ἂν παρ' ὅσα γίνονται οἱ παραλογισμοί· παρὰ πλείω μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἶεν, παρὰ δὲ τὰ εἰρημένα ἔσονται πάντες.

§ 4. Ἔστι δ' ὁ σοφιστικὸς ἔλεγχος οὐχ ἀπλῶς ἔλεγχος ἀλλὰ πρὸς τινα· καὶ ὁ συλλογισμὸς ὡσαύτως. Ἄν μὲν γὰρ μὴ λάβῃ ὁ τε παρὰ τὸ ὁμόνυμον ἐν σημαίνειν καὶ ὁ παρὰ τὴν ὁμοιοσχημοσύνην τὸ μόνον τότε, καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως, οὔτ' ἔλεγχοι οὔτε συλλογισμοὶ ἔσονται, οὔθ' ἀπλῶς οὔτε πρὸς τὸν ἐρωτώμενον. Ἐὰν δὲ λάβῃσι, πρὸς μὲν τὸν ἐρωτώμενον ἔσονται, ἀπλῶς δ' οὐκ ἔσονται· οὐ γὰρ ἐν σημαῖνον εἰλήφασιν ἀλλὰ φαινόμενον, καὶ παρὰ τοῦδε.

9ον Κεφάλαιον θ΄

§ 1. Παρὰ πόσα δ' ἐλέγχονται οἱ ἐλεγχόμενοι, οὐ δεῖ πειρᾶσθαι λαμβάνειν ἄνευ τῆς τῶν ὄντων ἐπιστήμης ἀπάντων. Τοῦτο δ' οὐ μίᾳς ἔστι τέχνης· ἀπειροὶ γὰρ ἴσως αἱ ἐπιστήμαι, ὥστε δῆλον ὅτι καὶ αἱ ἀποδείξεις. Ἔλεγχοι δ' εἰσὶ καὶ ἀληθεῖς· ὅσα γὰρ ἔστιν ἀποδείξει, ἔστι καὶ ἐλέγξει τὸν

θέμενον τὴν ἀντίφασιν τοῦ ἀληθοῦς· οἷον εἰ σύμμετρον τὴν διάμετρον ἔθηκεν, ἐλέγξειεν ἂν τις τῆ ἀποδείξει ὅτι ἀσύμμετρος. Ὡστε πάντων δεήσει ἐπιστήμονας εἶναι· οἱ μὲν γὰρ ἔσονται παρὰ τὰς ἐν γεωμετρίᾳ ἀρχὰς καὶ τὰ τούτων συμπεράσματα, οἱ δὲ παρὰ τὰς ἐν ἰατρικῇ, οἱ δὲ παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν.

§ 2. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ψευδεῖς ἔλεγχοι ὁμοίως ἂν εἶεν ἐν ἀπείροις· καθ' ἑκάστην γὰρ τέχνην ἔστι ψευδῆς συλλογισμὸς, οἷον κατὰ γεωμετρίαν ὁ γεωμετρικὸς καὶ κατὰ ἰατρικὴν ὁ ἰατρικὸς· λέγω δὲ τὸ κατὰ τὴν τέχνην τὸ κατὰ τὰς ἐκείνης ἀρχάς.

§ 3. Δῆλον οὖν ὅτι οὐ πάντων τῶν ἐλέγχων ἀλλὰ τῶν παρὰ τὴν διαλεκτικὴν ληπτέον τοὺς τόπους· οὗτοι γὰρ κοινὸι πρὸς ἅπασαν τέχνην καὶ δύναμιν.

§ 4. Καὶ τὸν μὲν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἔλεγχον τοῦ ἐπιστήμονός ἐστι θεωρεῖν, εἴ τε μὴ ὧν φαίνεται, εἴ τ' ἔστι, διὰ τί ἔστι· τὸν δ' ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὑπὸ μηδεμίαν τέχνην τῶν διαλεκτικῶν.

[170b]

§ 5. Εἰ γὰρ ἔχομεν ἐξ ὧν οἱ ἔνδοξοι συλλογισμοὶ περὶ ὀτιοῦν, ἔχομεν ἐξ ὧν οἱ ἔλεγχοι· ὁ γὰρ ἔλεγχός ἐστιν ἀντιφάσεως συλλογισμὸς, ὥστ' ἢ εἷς ἢ δύο συλλογισμοὶ ἀντιφάσεως ἔλεγχός ἐστιν. Ἐχομεν ἄρα παρ' ὅποσα πάντες εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι.

§ 6. Εἰ δὲ τοῦτ' ἔχομεν, καὶ τὰς λύσεις ἔχομεν· αἱ γὰρ τούτων ἐνστάσεις λύσεις εἰσὶν.

§ 7. Ἐχομεν δέ, παρ' ὅποσα γίνονται, καὶ τοὺς φαινομένους, φαινομένους δὲ οὐχ ὁτῶν ἀλλὰ τοῖς τοιοῖσδε· ἀόριστα γὰρ ἐστὶν ἐάν τις σκοπῇ παρ' ὅποσα φαίνονται τοῖς τυχοῦσιν.

§ 8. Ὡστε φανερόν ὅτι τοῦ διαλεκτικοῦ ἐστὶ τὸ δύνασθαι λαβεῖν παρ' ὅσα γίνεται διὰ τῶν κοινῶν ἢ ὧν ἔλεγχος ἢ φαινόμενος ἔλεγχος, καὶ ἢ διαλεκτικὸς ἢ φαινόμενος διαλεκτικὸς ἢ πειραστικός.

10ον Κεφάλαιον ι'

§ 1. Οὐκ ἔστι δὲ διαφορὰ τῶν λόγων ἢν λέγουσιν τινες, τὸ εἶναι τοὺς μὲν πρὸς τοῦνομα λόγους, ἐτέρους δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν· ἄτοπον γὰρ τὸ ὑπολαμβάνειν ἄλλους μὲν εἶναι πρὸς τοῦνομα λόγους, ἐτέρους δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν, ἀλλ' οὐ τοὺς αὐτούς.

§ 2. Τί γὰρ ἐστὶ τὸ μὴ πρὸς τὴν διάνοιαν ἀλλ' ἢ ὅταν μὴ χρῆται τῷ ὀνόματι ἐφ' ᾧ οἰόμενος ἐρωτᾶσθαι ὁ ἐρωτώμενος ἔδωκεν; τὸ δ' αὐτὸ τοῦτό ἐστὶ καὶ πρὸς τοῦνομα· τὸ δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν, ὅταν ἐφ' ᾧ ἔδωκεν διανοηθεῖς. Εἰ δὴ τινες πλείω σημαίνοντος τοῦ ὀνόματος οἰοῦντο ἐν σημαίνειν — καὶ ὁ ἐρωτῶν καὶ ὁ ἐρωτώμενος (οἷον ἴσως τὸ ὄν ἢ τὸ ἐν πολλὰ σημαίνει, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀποκρινόμενος καὶ ὁ ἐρωτῶν [Ζήνων] ἐν οἰόμενοι εἶναι εἰρήκασι, καὶ ἔστιν ὁ λόγος ὅτι ἐν πάντα), [ἄρ'] οὗτος πρὸς τοῦνομα ἔσται ἢ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ ἐρωτωμένου διειλεγμένος; εἰ δὲ γέ τις πολλὰ οἶεται σημαίνειν, δῆλον ὅτι οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν.

§ 3. Πρῶτον μὲν γὰρ περὶ τοὺς τοιοῦτους ἐστὶ λόγους τὸ πρὸς τοῦνομα καὶ πρὸς τὴν διάνοιαν ὅσοι πλείω σημαίνουσιν, εἶτα περὶ ὄντινόν ἐστιν· οὐ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ ἐστὶ τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ τὸν ἀποκρινόμενον ἔχειν πῶς πρὸς τὰ δεδομένα.

§ 4. Εἶτα πρὸς τοῦνομα πάντας ἐνδέχεται αὐτοὺς εἶναι· τὸ γὰρ πρὸς τοῦνομα τὸ μὴ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναι ἐστὶν ἐνταῦθα. Εἰ γὰρ μὴ πάντες, ἔσονται τινες ἕτεροι οὔτε πρὸς τοῦνομα οὔτε πρὸς τὴν διάνοιαν· οἱ δὲ φασὶ πάντας, καὶ διαιροῦνται ἢ πρὸς τοῦνομα ἢ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναι πάντας,

ἄλλους δ' οὐ. Ἀλλὰ μὴν ὅσοι συλλογισμοὶ εἰσι παρὰ τὸ πλεοναχῶς, τούτων εἰσὶ τινες οἱ παρὰ τοῦνομα. Ἀτόπως μὲν γὰρ καὶ εἴρηται τὸ παρὰ τοῦνομα φάναι πάντας τοὺς παρὰ τὴν λέξιν· ἀλλ' οὖν εἰσὶ τινες παραλογισμοὶ οὐ τῷ τὸν ἀποκρινόμενον πρὸς τούτους ἔχειν πως, ἀλλὰ τῷ τοιονδὶ ἐρώτημα τὸν λόγον αὐτὸν ἔχειν ὃ πλείω σημαίνει.

[171a]

§ 5. Ὅπως τε ἄτοπον τὸ περὶ ἐλέγχου διαλέγεσθαι ἀλλὰ μὴ πρότερον περὶ συλλογισμοῦ· ὁ γὰρ ἔλεγχος συλλογισμὸς ἐστίν, ὥστε χρὴ καὶ περὶ συλλογισμοῦ πρότερον ἢ περὶ ψευδοῦς ἐλέγχου· ἐστὶ γὰρ ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος φαινόμενος συλλογισμὸς ἀντιφάσεως. Διὸ ἢ ἐν τῷ συλλογισμῷ ἐστὶ τὸ αἴτιον ἢ ἐν τῇ ἀντιφάσει (προσκειῖσθαι γὰρ δεῖ τὴν ἀντίφασιν), ὅτε δ' ἐν ἀμφοῖν, ἂν ἢ φαινόμενος ἔλεγχος. Ἔστι δὲ ὁ μὲν τοῦ «σιγῶντα λέγειν» ἐν τῇ ἀντιφάσει, οὐκ ἐν τῷ συλλογισμῷ, ὁ δὲ «ἂ μὴ ἔχοι τις, δοιή ἂν» ἐν ἀμφοῖν, ὁ δὲ ὅτι ἡ Ὀμήρου ποίησις σχῆμα διὰ τοῦ «κύκλος» ἐν τῷ συλλογισμῷ. Ὁ δ' ἐν μηδετέρῳ ἀληθῆς συλλογισμὸς.

§ 6. Ἀλλὰ δὴ, ὅθεν ὁ λόγος ἦλθε, πότερον οἱ ἐν τοῖς μαθήμασι λόγοι πρὸς τὴν διάνοιαν εἰσιν ἢ οὐ; καὶ εἴ τι δοκεῖ πολλὰ σημαίνειν τὸ τρίγωνον, καὶ ἔδωκε μὴ ὡς τοῦτο τὸ σχῆμα ἐφ' οὗ συνεπεράνατο ὅτι δύο ὀρθαί, πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν οὗτος διείλεκται τὴν ἐκείνου ἢ οὐ;

§ 7. Ἔτι εἰ πολλὰ μὲν σημαίνει τοῦνομα, ὁ δὲ μὴ νοεῖ μηδ' οἶεται, πῶς οὗτος οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν διείλεκται; ἢ πῶς δεῖ ἐρωτᾶν πλὴν διδόντα διαίρεσιν, εἴ τ' ἐρωτήσειέ τις εἰ ἐστὶ σιγῶντα λέγειν ἢ οὐ, ἢ ἐστὶ μὲν ὡς οὐ, ἐστὶ δ' ὡς ναί, εἰ δὴ τις δοιή μηδαμῶς, ὁ δὲ διαλεχθείη, ἄρ' οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν διείλεκται; καίτοι ὁ λόγος δοκεῖ τῶν παρὰ τὸ ὄνομα εἶναι. Οὐκ ἄρα ἐστὶ γένος τι λόγων τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν.

§ 8. Ἀλλ' οἱ μὲν πρὸς τοῦνομά εἰσι· καίτοι οὗτοι οὐ πάντες, οὐχ ὅτι οἱ ἔλεγχοι ἀλλ' οὐδ' οἱ φαινόμενοι ἔλεγχοι. Εἰσὶ γὰρ καὶ μὴ παρὰ τὴν λέξιν φαινόμενοι ἔλεγχοι, οἷον οἱ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς καὶ ἕτεροι.

§ 9. Εἰ δέ τις ἀξιοῖ διαιρεῖν, ὅτι «λέγω δὲ σιγῶντα λέγειν τὰ μὲν ὠδί τὰ δ' ὠδί», ἀλλὰ τοῦτο γ' ἐστὶ πρῶτον μὲν ἄτοπον, τὸ ἀξιοῦν· ἐνίστε γὰρ οὐ δοκεῖ τὸ ἐρωτώμενον πολλαχῶς ἔχειν, ἀδύνατον δὲ διαιρεῖν ὃ μὴ οἶεται. Ἔπειτα τὸ διδάσκειν τί ἄλλο ἐστὶ; φανερόν γὰρ ποιήσει ὡς ἔχει τῷ μήτ' ἐσκεμμένῳ μήτ' εἰδοτὶ μήθ' ὑπολαμβάνοντι ὅτι ἄλλως λέγεται· ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς διπλοῖς τί κωλύει τοῦτο παθεῖν; «Ἄρα ἴσαι αἰ μονάδες ταῖς δυνάσιν ἐν τοῖς τέτταρσιν; εἰσὶ δὲ [δυάδες] αἰ μὲν ὠδί ἐνοῦσαι αἰ δὲ ὠδί.» Καὶ «Ἄρα τῶν ἐναντίων μία ἐπιστήμη ἢ οὐ; ἐστὶ δ' ἐναντία τὰ μὲν γνωστὰ τὰ δ' ἄγνωστα.» Ὡστ' ἔοικεν ἀγνοεῖν ὁ τοῦτο ἀξιῶν ὅτι ἕτερον τὸ διδάσκειν τοῦ διαλέγεσθαι, καὶ ὅτι δεῖ τὸν μὲν διδάσκοντα μὴ ἐρωτᾶν ἀλλ' αὐτὸν δηλα ποιεῖν, τὸν δ' ἐρωτᾶν.

11ον Κεφάλαιον ια'

[171b]

§ 1. Ἔτι τὸ φάναι ἢ ἀποφάναι ἀξιοῦν οὐ δεικνύντος ἐστὶν ἀλλὰ πείραν λαμβάνοντος· ἢ γὰρ πειραστικὴ ἐστὶ διαλεκτικὴ τις καὶ θεωρεῖ οὐ τὸν εἰδοτά ἀλλὰ τὸν ἀγνοοῦντα καὶ προσποιούμενον.

§ 2. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ πρᾶγμα θεωρῶν τὰ κοινὰ διαλεκτικός, ὁ δὲ τοῦτο φαινομένως ποιῶν σοφιστικός, καὶ συλλογισμὸς ἐριστικός καὶ σοφιστικός ἐστὶν εἷς μὲν ὁ φαινόμενος συλλογιστικός περὶ ὧν ἢ διαλεκτικὴ πειραστικὴ ἐστὶ, κἂν ἀληθὲς τὸ συμπέρασμα ἢ (τοῦ γὰρ διὰ τί ἀπατητικός ἐστὶ), καὶ ὅσοι μὴ ὄντες κατὰ τὴν ἐκάστου μέθοδον παραλογισμοὶ δοκοῦσιν εἶναι κατὰ τὴν τέχνην.

Τὰ γὰρ ψευδογραφήματα οὐκ ἐριστικά (κατὰ γὰρ τὰ ὑπὸ τὴν τέχνην οἱ παραλογισμοί), οὐδέ γ' εἴ τί ἐστι ψευδογράφημα περὶ ἀληθές, οἷον τὸ Ἴπποκράτους ἢ ὁ τετραγωνισμὸς ὁ διὰ τῶν μηνίσκων. Ἀλλ' ὡς Βρύσων ἐτετραγώνιζε τὸν κύκλον, εἰ καὶ τετραγωνίζεται ὁ κύκλος, ἀλλ' ὅτι οὐ κατὰ τὸ πρᾶγμα, διὰ τοῦτο σοφιστικός. Ὡστε ὁ τε περὶ τῶνδε φαινόμενος συλλογισμὸς ἐριστικός λόγος, καὶ ὁ κατὰ τὸ πρᾶγμα φαινόμενος συλλογισμὸς, κἂν ἦ συλλογισμὸς, ἐριστικός λόγος· φαινόμενος γάρ ἐστι κατὰ τὸ πρᾶγμα, ὥστ' ἀπατητικός καὶ ἄδικος. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἐν ἀγῶνι ἀδικία εἶδος τι ἔχει καὶ ἔστιν ἀδικομαχία τις, οὕτως ἐν ἀντιλογία ἀδικομαχία ἢ ἐριστική ἐστίν· ἐκεῖ τε γὰρ οἱ πάντως νικῶν προαιρούμενοι πάντων ἄπτονται, καὶ ἐνταῦθα οἱ ἐριστικοί.

§ 3. Οἱ μὲν οὖν τῆς νίκης αὐτῆς χάριν τοιοῦτοι ἐριστικοὶ ἄνθρωποι καὶ φιλέριδες δοκοῦσιν εἶναι, οἱ δὲ δόξης χάριν τῆς εἰς χρηματισμὸν σοφιστικοί· ἢ γὰρ σοφιστική ἐστίν, ὥσπερ εἵπομεν, χρηματιστική τις ἀπὸ σοφίας φαινομένης· διὸ φαινομένης ἀποδείξεως ἐφίενται, καὶ τῶν λόγων τῶν αὐτῶν μὲν [εἴσιν] οἱ φιλέριδες καὶ οἱ σοφισταί, ἀλλ' οὐ τῶν αὐτῶν ἔνεκεν, καὶ λόγος ὁ αὐτὸς μὲν ἔσται σοφιστικός καὶ ἐριστικός, ἀλλ' οὐ κατὰ ταῦτόν, ἀλλ' ἢ μὲν νίκης φαινομένης [ἔνεκα], ἐριστικός, ἢ δὲ σοφίας, σοφιστικός· καὶ γὰρ ἡ σοφιστική ἐστὶ φαινομένη σοφία τις ἀλλ' οὐκ οὔσα.

[172a]

§ 4. Ὁ δ' ἐριστικός ἐστὶ πῶς οὕτως ἔχων πρὸς τὸν διαλεκτικὸν ὡς ὁ ψευδογράφος πρὸς τὸν γεωμετρικόν· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν τῷ διαλεκτικῷ παραλογίζεται, καὶ ὁ ψευδογράφος τῷ γεωμέτρῳ. Ἀλλ' ὁ μὲν οὐκ ἐριστικός, ὅτι ἐκ τῶν ἀρχῶν καὶ συμπερασμάτων τῶν ὑπὸ τὴν τέχνην ψευδογραφεῖ· ὁ δ' ὑπὸ τὴν διαλεκτικὴν περὶ τᾶλλα ὅτι ἐριστικός ἐστὶ δῆλον. Οἷον ὁ τετραγωνισμὸς ὁ μὲν διὰ τῶν μηνίσκων οὐκ ἐριστικός, ὁ δὲ Βρύσωνος ἐριστικός· καὶ τὸν μὲν οὐκ ἔστι μετενεγκεῖν ἀλλ' ἢ πρὸς γεωμετρίαν μόνον, διὰ τὸ ἐκ τῶν ἰδίων εἶναι ἀρχῶν, τὸν δὲ πρὸς πολλούς, ὅσοι μὴ ἴσασι τὸ δυνατόν ἐν ἐκάστῳ καὶ τὸ ἀδύνατον· ἀρμόσει γάρ. Ἡ ὡς Ἀντιφῶν ἐτετραγώνιζεν. Ἡ εἴ τις μὴ φαίη βέλτιον εἶναι ἀπὸ δειπνοῦ περιπατεῖν διὰ τὸν Ζήνωνος λόγον, οὐκ ἰατρικός· κοινὸς γάρ. Εἰ μὲν οὖν πάντῃ ὁμοίως εἶχεν ὁ ἐριστικός πρὸς τὸν διαλεκτικὸν τῷ ψευδογράφῳ πρὸς τὸν γεωμέτρῳ, οὐκ ἂν ἦν περὶ ἐκείνων ἐριστικός· νῦν δ' οὐκ ἔστιν ὁ διαλεκτικός περὶ γένος τι ὠρισμένον, οὐδὲ δεικτικός οὐδενός, οὐδὲ τοιοῦτος οἷος ὁ καθόλου. Οὔτε γὰρ ἐστὶν ἅπαντα ἐν ἐνί τινι γένει, οὔτε, εἰ εἶη, οἷόν τε ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς εἶναι τὰ ὄντα.

§ 5. Ὡστ' οὐδεμία τέχνη τῶν δεικνουσῶν τινα φύσιν ἐρωτητική ἐστίν· οὐ γὰρ ἔξεστιν ὀποτερονοῦν τῶν μορίων δοῦναι· συλλογισμὸς γὰρ οὐ γίνεται ἐξ ἀμφοῖν. Ἡ δὲ διαλεκτικὴ ἐρωτητική ἐστίν, εἰ δ' ἐδείκνυεν, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἀλλὰ τὰ γε πρῶτα καὶ τὰς οἰκείας ἀρχὰς οὐκ ἂν ἠρώτα· μὴ δίδοντας γὰρ οὐκ ἂν ἔτι εἶχεν ἐξ ὧν ἔτι διαλέξεται πρὸς τὴν ἔνστασιν.

§ 6. Ἡ δ' αὐτὴ καὶ πειραστική· οὐδὲ γὰρ ἡ πειραστικὴ τοιαύτη ἐστίν οἷα ἡ γεωμετρία, ἀλλ' ἦν ἂν ἔχοι καὶ μὴ εἰδώς τις. Ἐξεστι γὰρ πείραν λαβεῖν καὶ τὸν μὴ εἰδότα τὸ πρᾶγμα τοῦ μὴ εἰδότος, εἶπερ καὶ δίδωσιν, οὐκ ἐξ ὧν οἶδεν οὐδ' ἐκ τῶν ἰδίων ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπομένων, ὅσα τοιαῦτά ἐστιν ἃ εἰδότα μὲν οὐδὲν κωλύει μὴ εἰδέναι τὴν τέχνην, μὴ εἰδότα δ' ἀνάγκη ἀγνοεῖν. (Ὡστε φανερόν ὅτι οὐδενὸς ὠρισμένου ἢ πειραστικὴ ἐπιστήμη ἐστίν. Διὸ καὶ περὶ πάντων ἐστί· πᾶσαι γὰρ αἱ τέχναι χρῶνται καὶ κοινοῖς τισιν.)

§ 7. Διὸ πάντες καὶ οἱ ἰδιῶται τρόπον τινὰ χρῶνται τῇ διαλεκτικῇ καὶ πειραστικῇ· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐπιχειροῦσιν ἀνακρίνειν τοὺς ἐπαγγελλομένους.) Ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ κοινά· ταῦτα γὰρ οὐδὲν ἦττον ἴσασιν αὐτοί, κἂν δοκῶσι λίαν ἔξω λέγειν. Ἐλέγχουσιν οὖν ἅπαντες· ἀτέχνως γὰρ μετέχουσι

τούτου οὐκ ἐντέχνως ἢ διαλεκτικὴ ἐστὶ, καὶ ὁ τέχνη συλλογιστικῆ πειραστικὸς διαλεκτικός. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ πολλά μὲν ταῦτα κατὰ πάντων, οὐ τοιαῦτα δ' ὥστε φύσιν τινὰ εἶναι καὶ γένος ἄλλ' οἷα αἰ ἀποφάσεις, τὰ δ' οὐ τοιαῦτα ἀλλὰ ἴδια, ἔστιν ἐκ τούτων περὶ ἀπάντων πείραν λαμβάνειν καὶ εἶναι τέχνην τινά, καὶ μὴ τοιαύτην εἶναι οἷα αἰ δεικνύουσαι.

[172b]

§ 8. Διόπερ ὁ ἐριστικός οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχων πάντη ὡς ὁ ψευδογράφος· οὐ γὰρ ἔσται παραλογιστικός ἐξ ὠρισμένου τινὸς γένους ἀρχῶν, ἀλλὰ περὶ πᾶν γένος ἔσται ὁ ἐριστικός.

§ 9. Τρόποι μὲν οὖν εἰσὶν οὗτοι τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων. Ὅτι δ' ἐστὶ τοῦ διαλεκτικοῦ τὸ θεωρῆσαι περὶ τούτων καὶ δύνασθαι ταῦτα ποιεῖν, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· ἢ γὰρ περὶ τὰς προτάσεις μέθοδος ἅπασαν ἔχει ταύτην τὴν θεωρίαν. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐλέγχων εἴρηται τῶν φαινομένων.

12ον Κεφάλαιον ιβ'

§ 1. Περὶ δὲ τοῦ ψευδόμενον τι δεῖξαι καὶ τὸν λόγον εἰς ἄδοξον τι ἀγαγεῖν (τοῦτο γὰρ ἦν δεύτερον τῆς σοφιστικῆς προαιρέσεως) — πρῶτον μὲν οὖν ἐκ τοῦ πυνθάνεσθαι πως καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως συμβαίνει μάλιστα. Τὸ γὰρ [πρὸς] μηδὲν ὀρίσαντα κείμενον ἐρωτᾶν θηρευτικόν ἐστὶ τούτων· εἰκῆ γὰρ λέγοντες ἀμαρτάνουσι μᾶλλον· εἰκῆ δὲ λέγουσιν ὅταν μηδὲν ἔχωσι προκείμενον.

§ 2. Τό τε ἐρωτᾶν πολλά, κἂν ὠρισμένον ἢ πρὸς ὃ διαλέγεται, καὶ τὸ τὰ δοκοῦντα λέγειν ἀξιοῦν, ποιεῖ τιν' εὐπορίαν τοῦ εἰς ἄδοξον ἀγαγεῖν ἢ ψεῦδος, ἐάν τε ἐρωτώμενος φῆ ἢ ἀποφῆ τούτων τι, ἄγει πρὸς ἃ ἐπιχειρήματος εὐπορεῖ. Δύνανται δὲ νῦν ἦττον κακουργεῖν διὰ τούτων ἢ πρότερον· ἀπαιτοῦνται γὰρ τί τοῦτο πρὸς τὸ ἐν ἀρχῆ.

§ 3. Στοιχεῖον δὲ τοῦ τυχεῖν ἢ ψεύδους τινὸς ἢ ἀδόξου τὸ μηδεμίαν εὐθύς ἐρωτᾶν θέσιν, ἀλλὰ φάσκειν ἐρωτᾶν μαθεῖν βουλόμενον· χώραν γὰρ ἐπιχειρήματος ἢ σκῆψις ποιεῖ.

§ 4. Πρὸς δὲ τὸ ψευδόμενον δεῖξαι ἴδιος τόπος ὁ σοφιστικός, τὸ ἄγειν πρὸς τοιαῦτα πρὸς ἃ εὐπορεῖ λόγων. Ἔστι δὲ καὶ καλῶς καὶ μὴ καλῶς τοῦτο ποιεῖν, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον.

§ 5. Πάλιν πρὸς τὸ παράδοξα λέγειν σκοπεῖν ἐκ τίνος γένους ὁ διαλεγόμενος, εἴτ' ἐπερωτᾶν ὃ τοῖς πολλοῖς οὗτοι λέγουσι παράδοξον· ἔστι γὰρ ἐκάστοις τι τοιοῦτον. Στοιχεῖον δὲ τούτων τὸ τὰς ἐκάστων εἰληφέναι θέσεις ἐν ταῖς προτάσεσιν.

§ 6. Λύσις δὲ καὶ τούτων ἢ προσήκουσα φέρεται τῷ ἐμφανίζεω ὅτι οὐ διὰ τὸν λόγον συμβαίνει τὸ ἄδοξον· αἰεὶ δὲ τοῦτο καὶ βούλεται ὁ ἀγωνιζόμενος.

[173a]

§ 7. Ἔτι δ' ἐκ τῶν βουλήσεων καὶ τῶν φανερῶν δοξῶν. Οὐ γὰρ ταῦτα βούλονται τε καὶ φασίν, ἀλλὰ λέγουσι μὲν τοὺς εὐσημονεστάτους τῶν λόγων, βούλονται δὲ τὰ φαινόμενα λυσιτελεῖν· οἷον τεθνάναι καλῶς μᾶλλον ἢ ζῆν ἠδέως φασὶ δεῖν, καὶ πένεσθαι δικαίως μᾶλλον ἢ πλουτεῖν αἰσχυρῶς, βούλονται δὲ τάναντία. Τὸν μὲν οὖν λέγοντα κατὰ τὰς βουλήσεις εἰς τὰς φανεράς δόξας ἀκτέον, τὸν δὲ κατὰ ταύτας εἰς τὰς ἀποκεκρυμμένας· ἀμφοτέρως γὰρ ἀναγκαῖον παράδοξα λέγειν· ἢ γὰρ πρὸς τὰς φανεράς ἢ πρὸς τὰς ἀφανεῖς δόξας ἐροῦσιν ἐναντία.

§ 8. Πλεῖστος δὲ τόπος ἐστὶ τοῦ ποιεῖν παράδοξα λέγειν, ὥσπερ καὶ ὁ Καλλικλῆς ἐν τῷ Γοργία γέγραπται λέγων, καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲ πάντες ᾤοντο συμβαίνειν, παρὰ τὸ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ τὸν

νόμον· ἐναντία γὰρ εἶναι φύσιν καὶ νόμον, καὶ τὴν δικαιοσύνην κατὰ νόμον μὲν εἶναι καλόν, κατὰ φύσιν δ' οὐ καλόν. Δεῖ οὖν πρὸς μὲν τὸν εἰπόντα κατὰ φύσιν κατὰ νόμον ἀπαντᾶν, πρὸς δὲ τὸν κατὰ νόμον ἐπὶ τὴν φύσιν ἄγειν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει λέγειν παράδοξα. Ἦν δὲ τὸ μὲν κατὰ φύσιν αὐτοῖς τὸ ἀληθές, τὸ δὲ κατὰ νόμον τὸ τοῖς πολλοῖς δοκοῦν. Ὡστε δῆλον ὅτι κάκεῖνοι, καθάπερ καὶ οἱ νῦν, ἢ ἐλέγξει ἢ παράδοξα λέγειν τὸν ἀποκρινόμενον ἐπεχείρουν ποιεῖν.

§ 9. Ἔνια δὲ τῶν ἐρωτημάτων ἔχει τὸ ἀμφοτέρως ἄδοξον εἶναι τὴν ἀπόκρισιν, οἷον πότερον τοῖς σοφοῖς ἢ τῷ πατρὶ δεῖ πείθεσθαι, καὶ τὰ συμφέροντα πράττειν ἢ τὰ δίκαια, καὶ ἀδικεῖσθαι αἰρετώτερον ἢ βλάπτειν.

§ 10. Δεῖ δ' ἄγειν εἰς τὰ τοῖς πολλοῖς καὶ [τὰ] τοῖς σοφοῖς ἐναντία — ἐὰν μὲν λέγη τις ὡς οἱ περὶ τοὺς λόγους, εἰς τὰ τοῖς πολλοῖς, ἐὰν δ' ὡς οἱ πολλοί, ἐπὶ τὰ τοῖς σοφοῖς. Φασὶ γὰρ οἱ μὲν ἐξ ἀνάγκης τὸν εὐδαίμονα δίκαιον εἶναι· τοῖς δὲ πολλοῖς ἄδοξον τὸ βασιλέα μὴ εὐδαιμονεῖν.

§ 11. Ἔστι δὲ τὸ εἰς τὰ οὕτως ἄδοξα ἄγειν τὸ αὐτὸ τῷ εἰς τὴν κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον ὑπεναντίωσιν ἄγειν· ὁ μὲν γὰρ νόμος δόξα τῶν πολλῶν, οἱ δὲ σοφοὶ κατὰ φύσιν καὶ κατ' ἀλήθειαν λέγουσιν.

§ 12. Καὶ τὰ μὲν παράδοξα ἐκ τούτων δεῖ ζητεῖν τῶν τόπων.

13ον Κεφάλαιον ιγ'

§ 1. Περὶ δὲ τοῦ ποιῆσαι ἀδολεσχεῖν, ὃ μὲν λέγομεν τὸ ἀδολεσχεῖν εἰρήκαμεν ἤδη· πάντες δὲ οἱ τοιοῦδε λόγοι τοῦτο βούλονται ποιεῖν· εἰ μὴδὲν διαφέρει τὸ ὄνομα ἢ τὸν λόγον εἰπεῖν, διπλάσιον δι' καὶ διπλάσιον ἡμίσεος ταυτό· εἰ ἄρα ἐστὶ διπλάσιον ἡμίσεος διπλάσιον, ἔσται ἡμίσεος ἡμίσεος διπλάσιον. Καὶ πάλιν ἂν ἀντὶ τοῦ «διπλάσιον» «διπλάσιον ἡμίσεος» τεθῆ, τρίς ἔσται εἰρημένον, ἡμίσεος ἡμίσεος ἡμίσεος διπλάσιον. Καὶ ἄρα ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία ἡδέος; τοῦτο δ' ἐστὶν ὄρεξις ἡδέος· ἔστιν ἄρα ἡ ἐπιθυμία ὄρεξις ἡδέος ἡδέος.

[173b]

§ 2. Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἔν τε τοῖς πρὸς τι, ὅσα μὴ μόνον τὰ γένη ἀλλὰ καὶ αὐτὰ πρὸς τι λέγεται καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ἔν ἀποδίδοται (οἷον ἢ τε ὄρεξις τινὸς ὄρεξις καὶ ἡ ἐπιθυμία τινὸς ἐπιθυμία, καὶ τὸ διπλάσιον τινὸς διπλάσιον, καὶ διπλάσιον ἡμίσεος), καὶ ὅσων ἡ οὐσία, οὐκ ὄντων πρὸς τι ὅλως ὧν εἰσὶν ἕξεις ἢ πάθη ἢ τι τοιοῦτον ἐν τῷ λόγῳ αὐτῶν προσδηλοῦται, κατηγορουμένων ἐπὶ τούτοις. Οἷον τὸ περιττὸν ἀριθμὸς μέσον ἔχων· ἔστι δ' ἀριθμὸς περιττός· ἔστιν ἄρα ἀριθμὸς ἀριθμὸς μέσον ἔχων. Καὶ εἰ τὸ σιμὸν κοιλότης ῥίνος ἐστὶν, ἔστι δὲ ῥίς σιμή, ἔστιν ἄρα ῥίς ῥίς κοίλη.

§ 3. Φαίνονται δὲ ποιεῖν οὐ ποιοῦντες ἐνίοτε διὰ τὸ μὴ προσπυθάνεσθαι εἰ σημαίνει τι καθ' αὐτὸ λεχθὲν τὸ διπλάσιον ἢ οὐδέν, καὶ εἴ τι σημαίνει, πότερον τὸ αὐτὸ ἢ ἕτερον, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα λέγειν εὐθύς. Ἀλλὰ φαίνεται, διὰ τὸ τὸ ὄνομα ταῦτο εἶναι, ταῦτο καὶ σημαίνειν.

14ον Κεφάλαιον ιδ'

§ 1. Σολοικισμὸς δ' οἷον μὲν ἐστὶν εἴρηται πρότερον· ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντα φαίνεσθαι καὶ ποιοῦντα μὴ δοκεῖν, καθάπερ, ὃ Πρωταγόρας ἔλεγεν, εἰ «ὁ μῆνις» καὶ «ὁ πῆληξ» ἄρρηνά ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ λέγων «οὐλομένην» σολοικίζει μὲν κατ' ἐκεῖνον, οὐ φαίνεται δὲ τοῖς ἄλλοις, ὁ δὲ «οὐλόμενον» φαίνεται μὲν, ἀλλ' οὐ σολοικίζει.

§ 2. Δῆλον οὖν ὅτι κἂν τέχνη τις τοῦτο δύναιτο ποιεῖν· διὸ πολλοὶ τῶν λόγων οὐ συλλογιζόμενοι σολοικισμὸν φαίνονται συλλογίζεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς ἐλέγχοις.

§ 3. Εἰσὶ δὲ πάντες σχεδὸν οἱ φαινόμενοι σολοικισμοὶ παρὰ τόδε, [καὶ] ὅταν ἡ πτώσις μῆτε ἄρρεν μῆτε θῆλυ δηλοῖ ἀλλὰ τὸ μεταξύ. Τὸ μὲν γὰρ «οὔτος» ἄρρεν σημαίνει, τὸ δ' «αὕτη» θῆλυ· τὸ δὲ «τοῦτο» θέλει μὲν τὸ μεταξύ σημαίνει, πολλάκις δὲ σημαίνει κάκεινων ἐκάτερον, οἷον «Τί τοῦτο;» «Καλλιόπη, ξύλον, Κορίσκος». Τοῦ μὲν οὖν ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος διαφέρουσιν αἱ πτώσεις ἅπασαι, τοῦ δὲ μεταξύ αἱ μὲν αἱ δ' οὐ. Δοθέντος δὲ πολλάκις «τοῦτο», συλλογίζονται ὡς εἰρημένου «τοῦτον»· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλην πτώσιν ἀντ' ἄλλης. Ὁ δὲ παραλογισμὸς γίνεται διὰ τὸ κοινὸν εἶναι τὸ «τοῦτο» πλειόνων πτώσεων· τὸ γὰρ «τοῦτο» σημαίνει ὅτε μὲν «οὔτος» ὅτε δὲ «τοῦτον». Δεῖ δ' ἐναλλάξ σημαίνει μετὰ μὲν τοῦ «ἔστι» τὸ «οὔτος», μετὰ δὲ τοῦ «εἶναι» τὸ «τοῦτον», οἷον «ἔστι Κορίσκος», «εἶναι Κορίσκον». Καὶ ἐπὶ τῶν θήλεων ὀνομάτων ὡσαύτως, καὶ ἐπὶ τῶν λεγομένων μὲν σκευῶν, ἐχόντων δὲ θηλείας ἢ ἄρρενος κλησιν. Ὅσα γὰρ εἰς τὸ ο καὶ τὸ ν τελευτᾷ, ταῦτα μόνον σκευῶν ἔχει κλησιν, οἷον ξύλον, σχοινίον· τὰ δὲ μὴ οὕτως ἄρρενος ἢ θήλεος, ὧν ἕνια φέρομεν ἐπὶ τὰ σκεύη, οἷον ἀσκὸς μὲν ἄρρεν τοῦνομα, κλίη δὲ θῆλυ. Διόπερ καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων ὡσαύτως τὸ «ἔστι» καὶ τὸ «εἶναι» διοίσει.

[174a]

§ 4. Καὶ τρόπον τινὰ ὁμοίος ἐστὶν ὁ σολοικισμὸς τοῖς «Παρὰ τὸ τὰ μὴ ὅμοια ὁμοίως» λεγομένοις ἐλέγχοις. Ὡσπερ γὰρ ἐκείνοις ἐπὶ τῶν πραγμάτων, τούτοις ἐπὶ τῶν ὀνομάτων συμπίπτει σολοικίζειν· ἄνθρωπος γὰρ καὶ λευκὸν καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα ἐστίν.

§ 5. Φανερόν οὖν ὅτι τὸν σολοικισμὸν πειρατέον ἐκ τῶν εἰρημένων πτώσεων συλλογίζεσθαι.

§ 6. Εἶδη μὲν οὖν ταῦτα τῶν ἀγωνιστικῶν λόγων καὶ μέρη τῶν εἰδῶν καὶ τρόποι οἱ εἰρημένοι·

15ον Κεφάλαιον ιε'

§ 1. διαφέρει δ' οὐ μικρὸν ἐὰν ταχθῆ πως τὰ περὶ τὴν ἐρώτησιν πρὸς τὸ λανθάνειν, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς. Ἐφεξῆς οὖν τοῖς εἰρημένοις ταῦτα πρῶτον λεκτέον.

§ 2. Ἔστι δὲ πρὸς τὸ ἐλέγχειν ἐν μὲν μῆκος· χαλεπὸν γὰρ ἅμα πολλὰ συνορᾶν· εἰς δὲ τὸ μῆκος τοῖς προειρημένοις στοιχείοις χρηστέον.

§ 3. Ἐν δὲ τάχος· ὑστερίζοντες γὰρ ἦττον προορῶσιν.

§ 4. Ἔτι δ' ὀργὴ καὶ φιλονεικία· ταραττόμενοι γὰρ ἦττον δύνανται φυλάττεσθαι πάντες· στοιχεῖα δὲ τῆς ὀργῆς τό τε φανερόν ἐαυτὸν ποιεῖν βουλόμενον ἀδικεῖν καὶ τὸ παράπαν ἀναισχυντεῖν.

§ 5. Ἔτι τὸ ἐναλλάξ τὰ ἐρωτήματα τιθέναι, ἐὰν τε πρὸς ταῦτο πλείους τις ἔχη λόγους, ἐὰν τε καὶ ὅτι οὕτως καὶ ὅτι οὐχ οὕτως· ἅμα γὰρ συμβαίνει ἢ πρὸς πλείω ἢ πρὸς τὰ ἐναντία ποιεῖσθαι τὴν φυλακὴν.

§ 6. Ὅλως δὲ πάντα τὰ πρὸς τὴν κρύψιν λεχθέντα πρότερον χρήσιμα καὶ πρὸς τοὺς ἀγωνιστικοὺς λόγους· ἢ γὰρ κρύψις ἐστὶ τοῦ λαθεῖν χάριν, τὸ δὲ λαθεῖν τῆς ἀπάτης.

§ 7. Πρὸς δὲ τοὺς ἀνανεύοντας ἄττ' ἂν οἰηθῶσιν εἶναι πρὸς τὸν λόγον, ἐξ ἀποφάσεως ἐρωτητέον ὡς τούναντίον βουλόμενον, ἢ καὶ ἐξ ἴσου ποιοῦντα τὴν ἐρώτησιν· ἀδήλου γὰρ ὄντος τοῦ τί βούλεται λαβεῖν ἦττον δυσκολαίνουσιν.

§ 8. Ὅταν τ' ἐπὶ τῶν μερῶν διδῶ τις τὸ καθ' ἕκαστον, ἐπάγοντα τὸ καθόλου πολλάκις οὐκ ἐρωτητέον ἄλλ' ὡς δεδομένῳ χρηστέον· ἐνίοτε γὰρ καὶ αὐτοὶ οἴονται δεδωκέναι καὶ τοῖς ἀκούουσι φαίνονται διὰ τὴν τῆς ἐπαγωγῆς μνεῖαν, ὡς οὐκ ἂν ἠρωτημένα μάτην.

§ 9. Ἐν οἷς τε μὴ ὀνόματι σημαίνεται τὸ καθόλου ἀλλὰ τῇ ὁμοιότητι, χρηστέον πρὸς τὸ συμφέρον· λανθάνει γὰρ ἡ ὁμοιότης πολλάκις.

[174b]

§ 10. Πρὸς τε τὸ λαβεῖν τὴν πρότασιν τούναντίον παραβάλλοντα χρὴ πυνθάνεσθαι· οἶον, εἰ δέοι λαβεῖν ὅτι δεῖ πάντα τῷ πατρὶ πείθεσθαι, «Πότερον ἅπαντα δεῖ πείθεσθαι τοῖς γονεῦσιν ἢ πάντ' ἀπειθεῖν;» καὶ «Τὸ πολλάκις πολλά, πότερον πολλὰ συγχωρητέον ἢ ὀλίγα;» Μᾶλλον γάρ, εἴπερ ἀνάγκη, δόξειεν ἂν εἶναι πολλά· παρατιθεμένων γὰρ ἐγγὺς τῶν ἐναντίων καὶ μείω καὶ μείζω φαίνεται καὶ χεῖρω καὶ βελτίω τοῖς ἀνθρώποις.

§ 11. Σφόδρα δὲ καὶ πολλάκις ποιεῖ δοκεῖν ἐληλέγχθαι τὸ μάλιστα σοφιστικὸν συκοφάντημα τῶν ἐρωτῶντων, τὸ μηδὲν συλλογισαμένους μὴ ἐρώτημα ποιεῖν τὸ τελευταῖον ἀλλὰ συμπεραντικῶς εἰπεῖν, ὡς συλλελογισμένους, «οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό».

§ 12. Σοφιστικὸν δὲ καὶ τὸ κειμένου παραδόξου τὸ φαινόμενον ἀξιοῦν ἀποκρίνεσθαι, προκειμένου τοῦ δοκοῦντος ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὴν ἐρώτησιν τῶν τοιούτων οὕτω ποιεῖσθαι, «πότερόν σοι δοκεῖ;» ἀνάγκη γάρ, ἂν ἦ τὸ ἐρώτημα ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ἢ ἔλεγχον ἢ παράδοξον γίνεσθαι, δόντος μὲν ἔλεγχον, μὴ δόντος δὲ μηδὲ δοκεῖν φάσκοντος ἄδοξον, μὴ δόντος δέ, δοκεῖν δ' ὁμολογοῦντος, ἐλεγχοειδές.

§ 13. Ἔτι καθάπερ καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐλεγκτικοῖς ὁμοίως τὰ ἐναντιώματα θεωρητέον ἢ πρὸς τὰ ὑφ' ἑαυτοῦ λεγόμενα ἢ πρὸς οὓς ὁμολογεῖ καλῶς λέγειν ἢ πράττειν, ἔτι πρὸς τοὺς δοκοῦντας τοιούτους ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους, ἢ πρὸς τοὺς πλείστους ἢ πρὸς πάντας.

§ 14. Ὡσπερ τε καὶ ἀποκρινόμενοι πολλάκις, ὅταν ἐλέγχωνται, ποιοῦσι διττόν, ἂν μέλλη συμβαίνειν ἐλεγχθήσεσθαι, καὶ ἐρωτῶντας χρηστέον ποτὲ τούτῳ πρὸς τοὺς ἐνισταμένους — ἂν ὡδὶ μὲν συμβαίη ὡδὶ δὲ μή, ὅτι οὕτως εἴληφεν, οἶον ὁ Κλεοφῶν ποιεῖ ἐν τῷ Μανδροβούλῳ.

§ 15. Δεῖ δὲ καὶ ἀφισταμένους τοῦ λόγου τὰ λοιπὰ τῶν ἐπιχειρημάτων ἐπιτέμνειν, καὶ ἀποκρινόμενον, ἂν προαισθάνηται, προενίστασθαι καὶ προαγορεύειν.

§ 16. Ἐπιχειρητέον δ' ἐνίοτε καὶ πρὸς ἄλλα τοῦ εἰρημένου, ἐκεῖνο ἐκλαβόντας, ἐὰν μὴ πρὸς τὸ κείμενον ἔχη τις ἐπιχειρεῖν· ὅπερ ὁ Λυκόφρων ἐποίησε προβληθέντος λύραν ἐγκωμιάζειν.

§ 17. Πρὸς δὲ τοὺς ἀπαιτοῦντας πρὸς τί ἐπιχειρεῖ, ἐπειδὴ δοκεῖ δεῖν ἀποδιδόναι τὴν αἰτίαν, λεχθέντων δ' ἐνίων εὐφυλακτότερον (τὸ καθόλου συμβαῖνον ἐν τοῖς ἐλέγχοις), λέγειν τὴν ἀντίφασιν, ὅτι ὁ ἔφησεν ἀπόφησι, ἢ ὁ ἀπέφησε φησί, ἀλλὰ μὴ ὅτι τῶν ἐναντίων ἢ αὐτῇ ἐπιστήμη ἢ οὐχ ἢ αὐτῇ.

§ 18. Οὐ δεῖ δὲ τὸ συμπέρασμα προτατικῶς ἐρωτᾶν. Ἔνια δ' οὐδ' ἐρωτητέον ἄλλ' ὡς ὁμολογουμένοις χρηστέον.

[175a]

§ 19. Ἐξ ὧν μὲν οὖν αἱ ἐρωτήσεις καὶ πῶς ἐρωτητέον ἐν ταῖς ἀγωνιστικαῖς διατριβαῖς, εἴρηται.

16ον Κεφάλαιον ιστ΄

§ 1. Περί δὲ ἀποκρίσεως καὶ πῶς χρῆ λύειν καὶ τί, καὶ πρὸς τίνα χρῆσιν οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ὠφέλιμοι, μετὰ ταῦτα λεκτέον.

§ 2. Χρήσιμοι μὲν οὖν εἰσι πρὸς μὲν φιλοσοφίαν διὰ δύο.

§ 3. Πρῶτον μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενοι παρὰ τὴν λέξιν ἄμεινον ἔχειν ποιούσι πρὸς τὸ ποσαχῶς ἕκαστον λέγεται καὶ ποῖα ὁμοίως καὶ ποῖα ἑτέρως ἐπὶ τε τῶν πραγμάτων συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων.

§ 4. Δεύτερον δὲ πρὸς τὰς καθ' αὐτὸν ζητήσεις· ὁ γὰρ ὑφ' ἑτέρου ῥαδίως παραλογιζόμενος καὶ τοῦτο μὴ διαισθανόμενος κἂν αὐτὸς ὑφ' αὐτοῦ τοῦτο πάθοι πολλάκις.

§ 5. Τρίτον δὲ καὶ τὸ λοιπὸν ἔτι πρὸς δόξαν, τὸ περὶ πάντα γεγυμνάσθαι δοκεῖν καὶ μηδενὸς ἀπείρως ἔχειν· τὸ γὰρ κοινωνοῦντα λόγων ψέγειν λόγους, μηδὲν ἔχοντα διορίζειν περὶ τῆς φαυλότητος αὐτῶν, ὑποψίαν δίδωσι τοῦ δοκεῖν δυσχεραίνειν οὐ διὰ τάληθές ἀλλὰ δι' ἀπειρίαν.

§ 6. Ἀποκρινόμενοι δὲ πῶς ἀπαντητέον πρὸς τοὺς τοιούτους λόγους, φανερόν, εἴπερ ὀρθῶς εἰρήκαμεν πρότερον ἐξ ὧν εἰσιν οἱ παραλογισμοί, καὶ τὰς ἐν τῷ πυνθάνεσθαι πλεονεξίας ἰκανῶς διείλομεν.

§ 7. Οὐ ταῦτο δ' ἐστὶ λαβόντα τε τὸν λόγον ἰδεῖν καὶ λῦσαι τὴν μοχθηρίαν, καὶ ἐρωτώμενον ἀπαντᾶν δύνασθαι ταχέως· ὁ γὰρ ἴσμεν, πολλάκις μετατιθέμενον ἀγνοοῦμεν. Ἔτι δ', ὡς περ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ θάττον καὶ τὸ βραδύτερον ἐκ τοῦ γεγυμνάσθαι γίνεται μᾶλλον, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει, ὥστε, ἂν δῆλον μὲν ἡμῖν ἦ, ἀμελέτητοι δ' ὦμεν, ὑστεροῦμεν τῶν καιρῶν πολλάκις.

§ 8. Συμβαίνει δὲ ποτε καθάπερ ἐν τοῖς διαγράμμασιν· καὶ γὰρ ἐκεῖ ἀναλύσαντες ἐνίστε συνθεῖναι πάλιν ἀδυνατοῦμεν· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐλέγχοις, εἰδότες παρ' ὃ ὁ λόγος συμβαίνει συνεῖραι, διαλῦσαι τὸν λόγον ἀποροῦμεν.

17ον Κεφάλαιον ιζ΄

[175b]

§ 1. Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς περ συλλογίζεσθαι φαμεν ἐνδόξως ποτὲ μᾶλλον ἢ ἀληθῶς προαιρεῖσθαι δεῖν, οὕτω καὶ λυτέον ποτὲ μᾶλλον ἐνδόξως ἢ κατὰ τάληθές. Ὅλως γὰρ πρὸς τοὺς ἐριστικούς μαχετέον οὐχ ὡς ἐλέγχοντας ἀλλ' ὡς φαινομένους· οὐ γὰρ φαμεν συλλογίζεσθαι γε αὐτούς, ὥστε πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν διορθωτέον. Εἰ γὰρ ἐστὶν ὁ ἔλεγχος ἀντίφασις μὴ ὁμώνυμος ἐκ τινων, οὐδὲν ἂν δέοι διαιρεῖσθαι πρὸς ἀμφίβολα καὶ τὴν ὁμωνυμίαν (οὐ γὰρ ποιεῖ συλλογισμόν), ἀλλ' οὐδενὸς ἄλλου χάριν προσδιαιρετέον ἀλλ' ἢ ὅτι τὸ συμπέρασμα φαίνεται ἐλεγχοειδές.

§ 2. Οὐκ οὖν τὸ ἐλεγχθῆναι ἀλλὰ τὸ δοκεῖν εὐλαβητέον, ἐπεὶ τό γ' ἐρωτᾶν ἀμφίβολα καὶ τὰ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν ὅσαι τ' ἄλλα τοιαῦτα παρακρούσεις καὶ τὸν ἀληθινὸν ἔλεγχον ἀφανίζει καὶ τὸν ἐλεγχόμενον καὶ μὴ ἐλεγχόμενον ἄδηλον ποιεῖ. Ἐπεὶ γὰρ ἔξεστιν ἐπὶ τέλει συμπεραναμένου μὴ ὅπερ ἔφησεν ἀποφῆσαι λέγειν, ἀλλ' [ἢ] ὁμωνύμως, εἰ καὶ ὅτι μάλιστ' ἔτυχεν ἐπὶ ταῦτο φέρων, ἄδηλον εἰ ἐλήλεκται· ἄδηλον γὰρ εἰ ἀληθῆ λέγει νῦν. Εἰ δὲ διελὼν ἤρετο τὸ ὁμώνυμον ἢ τὸ ἀμφίβολον, οὐκ ἂν ἄδηλος ἦν ὁ ἔλεγχος, ὃ τ' ἐπιζητοῦσι νῦν μὲν ἦττον πρότερον δὲ μᾶλλον οἱ ἐριστικοί, τὸ ἢ «ναί» ἢ «οὐ» ἀποκρίνεσθαι τὸν ἐρωτώμενον, ἐγίνετ' ἄν. Νῦν δὲ διὰ τὸ μὴ καλῶς ἐρωτᾶν τοὺς πυνθανομένους ἀνάγκη προσἀποκρίνεσθαι τι τὸν ἐρωτώμενον, διορθοῦντα τὴν

μοχθηρίαν τῆς προτάσεως· ἐπεὶ διελομένου γε ἰκανῶς ἢ «ναί» ἢ «οὐ» ἀνάγκη λέγειν τὸν ἀποκρινόμενον.

§ 3. Εἰ δέ τις ὑπολήφεται τὸν κατὰ ὁμωνυμίαν ἔλεγχον [ἔλεγχον] εἶναι, τρόπον τινὰ οὐκ ἔσται διαφυγεῖν τὸ ἐλέγχεσθαι τὸν ἀποκρινόμενον· ἐπὶ γὰρ τῶν ὁρατῶν ἀναγκαῖον ὃ ἔφησεν ἀποφῆσαι ὄνομα καὶ ὃ ἀπέφησε φῆσαι.

§ 4. Ὡς γὰρ διορθοῦνται τινες, οὐδὲν ὄφελος. Οὐ γὰρ Κορίσκον φασὶν εἶναι μουσικὸν καὶ ἄμουσον, ἀλλὰ τοῦτον τὸν Κορίσκον μουσικὸν καὶ τοῦτον τὸν Κορίσκον ἄμουσον. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται λόγος τὸ τοῦτον τὸν Κορίσκον τῷ τοῦτον τὸν Κορίσκον ἄμουσον εἶναι (ἢ μουσικόν), ὅπερ ἅμα φησὶ τε καὶ ἀπόφησιν. Ἄλλ' ἴσως οὐ ταῦτὸ σημαίνει (οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ τοῦνομα), ὥστε τί διαφέρει;

§ 5. Εἰ δὲ τῷ μὲν τὸ ἀπλῶς λέγειν Κορίσκον ἀποδώσει, τῷ δὲ προσθήσει τὸ τινὰ ἢ τόνδε, ἄτοπον· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον θατέρῳ· ὁποτέρῳ γὰρ ἂν οὐδὲν διαφέρει.

§ 6. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ ἄδηλος μὲν ἔστιν ὁ μὴ διορισάμενος τὴν ἀμφιβολίαν πότερον ἐλήλεγκται ἢ οὐκ ἐλήλεγκται, δέδοται δ' ἐν τοῖς λόγοις τὸ διελεῖν, φανερόν ὅτι τὸ μὴ διορίσαντα δοῦναι τὴν ἐρώτησιν, ἀλλ' ἀπλῶς, ἀμάρτημά ἐστιν, ὥστε κἂν εἰ μὴ αὐτός, ἀλλ' ὁ γε λόγος ἐληλεγμένῳ ὁμοίος ἔστιν.

§ 7. Συμβαίνει μέντοι πολλάκις ὀρῶντας τὴν ἀμφιβολίαν ὀκνεῖν διαιρεῖσθαι διὰ τὴν πυκνότητα τῶν τὰ τοιαῦτα προτεινόντων, ὅπως μὴ πρὸς ἅπαν δοκῶσι δυσκολαίνειν· εἴτ' οὐκ ἂν οἰηθέντων παρὰ τοῦτο γενέσθαι τὸν λόγον, πολλάκις ἀπήντησε παράδοξον.

§ 8. Ὡστ' ἐπειδὴ δέδοται διαιρεῖν, οὐκ ὀκνητέον, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον.

[176a]

§ 9. Εἰ δὲ τὰ δύο ἐρωτήματα μὴ ἐν ἐποίει τις ἐρώτημα, οὐδ' ἂν ὁ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν ἐγένετο παραλογισμός, ἀλλ' ἢ ἔλεγχος ἢ οὐ. Τί γὰρ διαφέρει ἐρωτῆσαι εἰ Καλλίας καὶ Θεμιστοκλῆς μουσικοὶ εἰσιν ἢ εἰ ἀμφοτέροις ἐν ὄνομα ἦν ἑτέροις οὖσιν; εἰ γὰρ πλείω δηλοῖ ἐνός, πλείω ἠρώτησεν. Εἰ οὖν μὴ ὀρθὸν πρὸς δύο ἐρωτήσεις μίαν ἀπόκρισιν ἀξιοῦν λαμβάνειν ἀπλῶς, φανερόν ὅτι οὐδενὶ προσήκει τῶν ὁμωνύμων ἀποκρίνεσθαι ἀπλῶς, οὐδ' εἰ κατὰ πάντων ἀληθές, ὥσπερ ἀξιούσιν τινες. Οὐδὲν γὰρ τοῦτο διαφέρει ἢ εἰ ἦρετο, Κορίσκος καὶ Καλλίας πότερον οἴκοι εἰσιν ἢ οὐκ οἴκοι, εἴτε παρόντων ἀμφοῖν εἴτε μὴ παρόντων· ἀμφοτέρως γὰρ πλείους αἱ προτάσεις· οὐ γὰρ εἰ ἀληθές εἶπεῖν, διὰ τοῦτο μία ἢ ἐρώτησις. Ἐγχωρεῖ γὰρ καὶ μυρία ἕτερα ἐρωτηθέντα ἐρωτήματα ἀπλῶς ἢ «ναί» ἢ «οὐ» ἀληθές εἶναι λέγειν· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀποκριτέον μιᾷ ἀποκρίσει· ἀναιρεῖται γὰρ τὸ διαλέγεσθαι. Τοῦτο δ' ὅμοιον ὡς εἰ καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα τεθείη τοῖς ἑτέροις. Εἰ οὖν μὴ δεῖ πρὸς δύο ἐρωτήσεις μίαν ἀπόκρισιν δίδοναι, φανερόν ὅτι οὐδ' ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων τὸ «ναί» ἢ «οὐ» λεκτέον· οὐδὲ γὰρ ὁ εἰπὼν ἀποκέκριται, ἀλλ' εἴρηκεν. Ἄλλ' ἀξιούται πως ἐν τοῖς διαλεγόμενοις διὰ τὸ λανθάνειν τὸ συμβαῖνον.

§ 10. Ὡσπερ οὖν εἵπομεν, ἐπειδήπερ οὐδ' ἔλεγχοί τινες ὄντες δοκοῦσιν εἶναι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ λύσεις δόξουσιν εἶναι τινες οὐκ οὔσαι λύσεις· ἄς δὴ φαμεν ἐνίστε μᾶλλον δεῖν φέρειν ἢ τὰς ἀληθεῖς ἐν τοῖς ἀγωνιστικοῖς λόγοις καὶ τῇ πρὸς τὸ διττὸν ἀπαντήσει.

§ 11. Ἀποκριτέον δ' ἐπὶ μὲν τῶν δοκούντων τὸ «ἔστω» λέγοντα· καὶ γὰρ οὕτως ἤκιστα γίνοιτ' ἂν παρεξέλεγχος. Ἄν δέ τι παράδοξον ἀναγκάζεται λέγειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσθετέον τὸ δοκεῖν· οὕτω γὰρ ἂν οὔτ' ἔλεγχος οὔτε παράδοξον γίνεσθαι δόξειεν.

§ 12. Ἐπεὶ δὲ πῶς αἰτεῖται τὸ ἐν ἀρχῇ δῆλον, οἴονται δὲ πάντως ἂν ἢ σύνεγγυς ἀναιρετέον, καὶ μὴ συγχωρητέον εἶναι ἕνια, ὡς τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτοῦντος, ὅταν τι τοιοῦτον ἀξιοῖ τις ὁ ἀναγκαῖον μὲν συμβαίνειν ἐκ τῆς θέσεως, ἢ δὲ ψεῦδος ἢ ἄδοξον, ταῦτό λεκτέον· τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης συμβαίνοντα τῆς αὐτῆς εἶναι δοκεῖ θέσεως.

§ 13. Ἔτι ὅταν τὸ καθόλου μὴ ὀνόματι ληφθῇ ἀλλὰ παραβολῇ, λεκτέον ὅτι οὐχ ὡς ἐδόθη οὐδ' ὡς προὔτεινε λαμβάνει· καὶ γὰρ παρὰ τοῦτο γίνεται πολλάκις ἔλεγχος.

§ 14. Ἐξειργόμενον δὲ τούτων ἐπὶ τὸ μὴ καλῶς δεδειχθαι πορευτέον, ἀπαντῶντα κατὰ τὸν εἰρημένον διορισμόν.

§ 15. Ἐν μὲν οὖν τοῖς κυρίως λεγομένοις ὀνόμασιν ἀνάγκη ἀποκρίνεσθαι ἢ ἀπλῶς ἢ διαιρούμενον.

[176b]

§ 16. Ἄ δὲ συνυπονοοῦντες τίθεμεν, οἷον ὅσα μὴ σαφῶς ἀλλὰ κολοβῶς ἐρωτᾶται, παρὰ τοῦτο συμβαίνει ὁ ἔλεγχος. Οἷον «ἄρ' ὃ ἂν ἢ Ἀθηναίων κτῆμά ἐστὶν Ἀθηναίων;» «ναί.» «Ὀμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀλλὰ μὴν ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ τῶν ζώων;» «ναί.» «Κτῆμα ἄρα ὁ ἄνθρωπος τῶν ζώων.» Τὸν γὰρ ἄνθρωπον τῶν ζώων λέγομεν ὅτι ζῷόν ἐστι, καὶ Λύσανδρον τῶν Λακόνων ὅτι Λάκων. Δῆλον οὖν ὡς ἐν οἷς ἀσαφές τὸ προτεινόμενον οὐ συγχωρητέον ἀπλῶς.

§ 17. Ὅταν δὲ δυοῖν ὄντων θατέρου μὲν ὄντος ἐξ ἀνάγκης θάτερον εἶναι δοκῇ, θατέρου δὲ τοῦτο μὴ ἐξ ἀνάγκης, ἐρωτώμενον πότερον, δεῖ τὸ ἔλαττον διδόναι (χαλεπώτερον γὰρ συλλογίσασθαι ἐκ πλειόνων).

§ 18. ἐὰν δ' ἐπιχειρῇ ὅτι τῷ μὲν ἔστιν ἐναντίον τῷ δ' οὐκ ἔστιν, ἂν ὁ λόγος ἀληθῆς ἢ, ἐναντίον [εἶναι] φάναι, ὄνομα δὲ μὴ κεῖσθαι τοῦ ἐτέρου.

§ 19. Ἐπεὶ δ' ἕνια μὲν ὧν λέγουσιν οἱ πολλοὶ τὸν μὴ συγχωροῦντα ψεύδεσθαι ἂν φαῖεν ἕνια δ' οὐ, οἷον ὅσα ἀμφιδοξοῦσιν (πότερον γὰρ φθαρτὴ ἢ ἀθάνατος ἢ ψυχὴ τῶν ζώων, οὐ διώριστα τοῖς πολλοῖς) — ἐν οἷς οὖν ἄδηλον ποτέρως εἴθε λέγεσθαι τὸ προτεινόμενον, πότερον ὡς αἰ γνῶμαι (καλοῦσι γὰρ γνῶμας καὶ τὰς ἀληθεῖς δόξας καὶ τὰς ὅλας ἀποφάνσεις) ἢ ὡς «ἢ διάμετρος ἀσύμμετρος ἐστὶ», οὗ τὸ ἀληθές ἀμφιδοξεῖται, μάλιστα μεταφέρων ἂν τις λανθάνοι τὰ ὀνόματα περὶ τούτων. Διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄδηλον εἶναι ποτέρως ἔχει τάληθές, οὐ δόξει σοφίζεσθαι, διὰ δὲ τὸ ἀμφιδοξεῖν οὐ δόξει ψεύδεσθαι· ἢ γὰρ μεταφορὰ ποιήσει τὸν λόγον ἀνεξέλεγκτον.

§ 20. Ἔτι ὅσα ἂν τις προαισθάνηται τῶν ἐρωτημάτων, προενστατέον καὶ προαγορευτέον· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὸν πυνθανόμενον κωλύσειεν.

18ον Κεφάλαιον ιη'

[177a]

§ 1. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἢ μὲν ὀρθὴ λύσις ἐμφάνισις ψευδοῦς συλλογισμοῦ, παρ' ὁποῖαν ἐρώτησιν συμβαίνει τὸ ψεῦδος, ὁ δὲ ψευδῆς συλλογισμὸς λέγεται διχῶς (ἢ γὰρ εἰ συλλελόγισται ψεῦδος, ἢ εἰ μὴ ὧν συλλογισμὸς δοκεῖ εἶναι συλλογισμός), εἴη ἂν ἢ τε εἰρημένη νῦν λύσις καὶ ἢ τοῦ φαινομένου συλλογισμοῦ παρ' ὃ τι φαίνεται τῶν ἐρωτημάτων διόρθωσις, ὥστε συμβαίνει τῶν λόγων τοὺς μὲν συλλελογισμένους ἀνελόντα, τοὺς δὲ φαινομένους διελόντα λύειν. Πάλιν δ' ἐπεὶ τῶν συλλελογισμένων λόγων οἱ μὲν ἀληθῆς οἱ δὲ ψεῦδος ἔχουσι τὸ συμπέρασμα, τοὺς μὲν κατὰ τὸ συμπέρασμα ψευδεῖς διχῶς ἐνδέχεται λύειν· καὶ γὰρ τῷ ἀνελεῖν τι τῶν ἠρωτημένων καὶ τῷ δεῖξαι

τὸ συμπέρασμα ἔχον οὐχ οὕτως· τοὺς δὲ κατὰ τὰς προτάσεις τῷ ἀνελεῖν τι μόνον· τὸ γὰρ συμπέρασμα ἀληθές. Ὡστε τοῖς βουλομένοις λύειν λόγον πρῶτον μὲν σκεπτέον εἰ συλλελόγισται ἢ ἀσυλλόγιστος, εἴτα πότερον ἀληθές τὸ συμπέρασμα ἢ ψεῦδος, ὅπως ἢ διαιροῦντες ἢ ἀναιροῦντες λύωμεν, καὶ ἀναιροῦντες ἢ ὧδε ἢ ὧδε, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. Διαφέρει δὲ πλεῖστον ἐρωτώμενόν τε καὶ μὴ λύειν λόγον· τὸ μὲν γὰρ προῖδεῖν χαλεπόν, τὸ δὲ κατὰ σχολὴν ἰδεῖν ῥᾶον.

19ον Κεφάλαιον ιθ΄

§ 1. Τῶν μὲν οὖν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν ἐλέγχων οἱ μὲν ἔχουσι τῶν ἐρωτημάτων τι πλείω σημαῖνον, οἱ δὲ τὸ συμπέρασμα πολλαχῶς λεγόμενον· οἷον ἐν μὲν τῷ «σιγῶντα λέγειν» τὸ συμπέρασμα διττόν, ἐν δὲ τῷ «μὴ συνεπίστασθαι τὸν ἐπιστάμενον» ἐν τῶν ἐρωτημάτων ἀμφίβολον. Καὶ τὸ διττὸν ὅτε μὲν ἔστιν ὅτε δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ σημαίνει τὸ διττὸν τὸ μὲν ὄν τὸ δ' οὐκ ὄν.

§ 2. Ὅσοις μὲν οὖν ἐν τῷ τέλει τὸ πολλαχῶς, ἂν μὴ προσλάβῃ τὴν ἀντίφασιν οὐ γίνεται ἔλεγχος, οἷον ἐν τῷ τὸν τυφλὸν ὄρᾶν· ἀνευ γὰρ ἀντιφάσεως οὐκ ἦν ἔλεγχος.

§ 3. Ὅσοις δ' ἐν τοῖς ἐρωτήμασιν, οὐκ ἀνάγκη προαποφῆσαι τὸ διττόν· οὐ γὰρ πρὸς τοῦτο ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὁ λόγος.

§ 4. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν πρὸς τὸ διπλοῦν καὶ ὄνομα καὶ λόγον οὕτως ἀποκριτέον, ὅτι ἔστιν ὡς, ἔστι δ' ὡς οὐ, ὡσπερ τῷ «σιγῶντα λέγειν» ὅτι ἔστιν ὡς, ἔστι δ' ὡς οὐ, καὶ τὰ δέοντα πρακτέον ἔστιν ἄ, ἔστι δ' ἄ οὐ· τὰ γὰρ δέοντα λέγεται πολλαχῶς· ἐὰν δὲ λάθῃ, ἐπὶ τέλει προστιθέντα τῇ ἐρωτήσῃ διορθωτέον· «Ἄρ' ἔστι σιγῶντα λέγειν;», «Οὐ, ἀλλὰ τόνδε σιγῶντα».

§ 5. Καὶ ἐν τοῖς ἔχουσι δὲ τὸ πλεοναχῶς ἐν ταῖς προτάσεσιν ὁμοίως· «Οὐκ ἄρα συνεπίστανται ὅ τι ἐπίστανται;», «Ναί, ἀλλ' οὐχ οἱ οὕτως ἐπιστάμενοι». Οὐ γὰρ ταῦτόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἔστι συνεπίστασθαι καὶ ὅτι τοὺς ὠδὶ ἐπισταμένους οὐκ ἔστιν.

§ 6. Ὅλως τε μαχετέον, ἂν καὶ ἀπλῶς συλλογίζεται, ὅτι οὐχ ὁ ἔφησεν ἀπέφησε πράγμα ἀλλ' ὄνομα, ὡστ' οὐκ ἔλεγχος.

20ον Κεφάλαιον κ΄

§ 1. Φανερόν δὲ καὶ τοὺς παρὰ τὴν διαίρεσιν καὶ σύνθεσιν πῶς λυτέον· ἂν γὰρ διαιρούμενος καὶ συντιθέμενος ὁ λόγος ἕτερον σημαίνει, συμπερινομένου τούναντίον λεκτέον.

§ 2. Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι λόγοι παρὰ τὴν σύνθεσιν ἢ διαίρεσιν· «ἄρ' ὃ εἶδες σὺ τοῦτον τυπτόμενον, τούτῳ ἐτύπτετο οὗτος; καὶ ὃ ἐτύπτετο, τούτῳ σὺ εἶδες;».

[177b]

§ 3. Ἔχει μὲν οὖν τι κάκ τῶν ἀμφιβόλων ἐρωτημάτων, ἀλλ' ἔστι παρὰ σύνθεσιν. Οὐ γὰρ ἔστι διττὸν τὸ παρὰ τὴν διαίρεσιν· οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς λόγος γίνεται, διαιρούμενος, εἴπερ μὴ [ὡς] καὶ τὸ «ὄρος», [καὶ] «ὄρος» τῇ προσωδία λεχθέν, σημαίνει ἕτερον. Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς γεγραμμένοις τὸ αὐτὸ [τὸ] ὄνομα, ὅταν ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων γεγραμμένον ἦ καὶ ὡσαύτως (κάκεϊ δ' ἤδη παράσημα ποιῶνται), τὰ δὲ φθεγγόμενα οὐ ταυτά.

§ 4. Ὡστ' οὐ διττὸν τὸ παρὰ διαίρεσιν. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι οὐ πάντες οἱ ἔλεγχοι παρὰ τὸ διττόν, καθάπερ τινές φασιν.

§ 5. Διαιρετέον οὖν τῷ ἀποκρινομένῳ· οὐ γὰρ ταῦτο [τὸ] ἰδεῖν «Τοῖς ὀφθαλμοῖς τυπτόμενον» καὶ τὸ φάναι «ἰδεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς» τυπτόμενον.

§ 6. Καὶ ὁ Εὐθυδήμου δὲ λόγος «Ἄρ' οἶδας σὺ νῦν οὐσας ἐν Πειραιεῖ τριήρεις ἐν Σικελία ὦν;»

§ 7. καὶ πάλιν «Ἄρ' ἔστιν ἀγαθὸν ὄντα σκυτέα μοχθηρὸν εἶναι; εἴη δ' ἂν τις ἀγαθὸς ὦν σκυτεὺς μοχθηρός· ὥστ' ἔσται ἀγαθὸς σκυτεὺς μοχθηρός».

§ 8. «Ἄρ' ὦν αἱ ἐπιστήμαι σπουδαῖαι, σπουδαῖα τὰ μαθήματα; τοῦ δὲ κακοῦ σπουδαία ἢ ἐπιστήμη· σπουδαῖον ἄρα μάθημα τὸ κακόν. Ἀλλὰ μὴν καὶ κακὸν καὶ μάθημα τὸ κακόν, ὥστε κακὸν μάθημα τὸ κακόν. Ἀλλ' ἔστι κακῶν σπουδαία ἢ ἐπιστήμη.»

§ 9. «Ἄρ' ἀληθὲς εἰπεῖν νῦν ὅτι σὺ γέγονας; γέγονας ἄρα νῦν.» Ἦ ἄλλο σημαίνει διαιρεθὲν; ἀληθὲς γὰρ εἰπεῖν νῦν ὅτι σὺ γέγονας, ἀλλ' οὐ «Νῦν γέγονας».

§ 10. «Ἄρ' ὡς δύνασαι καὶ ἄ δύνασαι, οὕτως καὶ ταῦτα ποιήσῃς ἂν; οὐ κιθαρίζων δ' ἔχεις δύναμιν τοῦ κιθαρίζειν· κιθαρίσῃς ἂν ἄρα οὐ κιθαρίζων.» Ἦ οὐ τούτου ἔχει τὴν δύναμιν, τοῦ οὐ κιθαρίζων κιθαρίζειν, ἀλλ', ὅτε οὐ ποιεῖ, τοῦ ποιεῖν.

§ 11. Λύουσι δὲ τινες τοῦτον καὶ ἄλλως. Εἰ γὰρ ἔδωκεν ὡς δύναται ποιεῖν, οὐ φασι συμβαίνειν μὴ κιθαρίζοντα κιθαρίζειν· οὐ γὰρ πάντως ὡς δύναται ποιεῖν δεδόσθαι ποιήσειν· οὐ ταῦτο δ' εἶναι ὡς δύναται καὶ πάντως ὡς δύναται ποιεῖν.

§ 12. Ἀλλὰ φανερόν ὅτι οὐ καλῶς λύουσιν· τῶν γὰρ παρὰ ταῦτον λόγων ἢ αὐτὴ λύσις, αὕτη δ' οὐχ ἀρμόσει ἐπὶ πάντας οὐδὲ πάντως ἐρωτώμενοις, ἀλλ' ἔστι πρὸς τὸν ἐρωτῶντα, οὐ πρὸς τὸν λόγον.

21ον Κεφάλαιον κα'

§ 1. Παρὰ δὲ τὴν προσφθίαν λόγοι μὲν οὐκ εἰσίν, οὔτε τῶν γεγραμμένων οὔτε τῶν λεγομένων, πλην εἴ τινες ὀλίγοι γένοιντ' ἂν, οἷον οὗτος ὁ λόγος· «Ἄρά γ' ἐστὶ τὸ οὐ καταλύεις οἰκία;» «Ναί.» «Οὐκοῦν τὸ «οὐ καταλύεις» τοῦ «καταλύεις» ἀπόφασις;» «Ναί.» «Ἐφησας δ' εἶναι τὸ οὐ καταλύεις οἰκίαν· ἢ οἰκία ἄρα ἀπόφασις.» Ὡς δὴ λυτέον, δῆλον· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ σημαίνει ὀξύτερον τὸ δὲ βαρύτερον ῥηθέν.

22ον Κεφάλαιον κβ'

[178a]

§ 1. Δῆλον δὲ καὶ τοῖς παρὰ τὸ ὡσαύτως λέγεσθαι τὰ μὴ ταῦτα πῶς ἀπαντητέον, ἐπεὶ περ ἔχομεν τὰ γένη τῶν κατηγοριῶν. Ὁ μὲν γὰρ ἔδωκεν ἐρωτηθεὶς μὴ ὑπάρχειν τι τούτων ὅσα τί ἐστὶ σημαίνει· ὁ δ' ἔδειξεν ὑπάρχον τι τῶν πρὸς τι ἢ ποσῶν, δοκούντων δὲ τί ἐστὶ σημαίνειν διὰ τὴν λέξιν· οἷον ἐν τῷδε τῷ λόγῳ· «Ἄρ' ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ ἅμα ποιεῖν τε καὶ πεποιηκέναι;» «οὔ.» «Ἀλλὰ μὴν ὄρᾳν γέ τι ἅμα καὶ ἑωρακέναι τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ ταῦτο ἐνδέχεται.»

§ 2. «Ἄρ' ἔστι τι τῶν πάσχειν ποιεῖν τι;» «οὔ.» «Οὐκοῦν τὸ τέμνεται καίεται αἰσθάνεται ὁμοίως λέγεται καὶ πάντα πάσχειν τι σημαίνει; πάλιν δὲ τὸ λέγειν τρέχειν ὄρᾳν ὁμοίως ἀλλήλοις λέγεται· ἀλλὰ μὴν τό γ' ὄρᾳν αἰσθάνεσθαι τί ἐστίν, ὥστε καὶ πάσχειν τι ἅμα καὶ ποιεῖν.»

§ 3. Εἰ δὴ τις ἐκεῖ, δοὺς μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα ταῦτο ποιεῖν καὶ πεποιηκέναι, τὸ ὄρᾳν καὶ ἑωρακέναι φαίη ἐγχωρεῖν, οὐπω ἐλήλεγκται, εἰ μὴ λέγοι τὸ ὄρᾳν ποιεῖν τι ἀλλὰ πάσχειν· προσδεῖται γὰρ

τούτου τοῦ ἐρωτήματος. Ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἀκούοντος ὑπολαμβάνεται δεδωκέναι, ὅτε τὸ τέμνειν ποιεῖν τι καὶ τὸ τετμηκέναι πεποικέναι ἔδωκε καὶ ὅσα ἄλλα ὁμοίως λέγεται· τὸ γὰρ λοιπὸν αὐτὸς προστίθῃσιν ὁ ἀκούων ὡς ὁμοίως λεγόμενον. Τὸ δὲ λέγεται μὲν οὐχ ὁμοίως, φαίνεται δὲ διὰ τὴν λέξιν. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει ὅπερ ἐν ταῖς ὁμώνυμιαῖς· οἴεται γὰρ ἐν τοῖς ὁμώνυμοις ὁ ἀγνώως τῶν λόγων ὁ ἔφησεν ἀποφῆσαι πρᾶγμα, οὐκ ὄνομα. Τῷ δὲ ἔτι προσδεῖ ἐρωτήματος εἰ ἐφ' ἐν βλέπων λέγει τὸ ὁμώνυμον· οὕτως γὰρ δόντος ἔσται ἔλεγχος.

§ 4. Ὅμοιοι δὲ καὶ οἶδε οἱ λόγοι τούτοις, «εἰ ὁ τις ἔχων ὕστερον μὴ ἔχει, ἀπέβαλεν· ὁ γὰρ ἓνα μόνον ἀποβαλὼν ἀστράγαλον οὐχ ἔξει δέκα ἀστράγαλους». Ἦ ὁ μὲν μὴ ἔχει πρότερον ἔχων, ἀποβέβληκεν, ὅσα δὲ μὴ ἔχει ἢ ὅσα, οὐκ ἀνάγκη τοσαῦτα ἀποβαλεῖν; ἐρωτήσας οὖν ὁ ἔχει, συνάγει ἐπὶ τοῦ ὅσα· τὰ γὰρ δέκα ποσά. Εἰ οὖν ἤρετο ἐξ ἀρχῆς, [εἰ] «Ὅσα τις μὴ ἔχει πρότερον ἔχων, ἄρα γε ἀποβέβληκε τοσαῦτα;», οὐδεὶς ἂν ἔδωκεν, ἀλλ' ἢ τοσαῦτα ἢ τούτων τι. Καὶ ὅτι δοίη ἂν τις ὁ μὴ ἔχει· οὐ γὰρ ἔχει ἓνα μόνον ἀστράγαλον.

[178b]

§ 5. Ἦ οὐ δέδωκεν ὁ οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ὡς οὐκ εἶχε, τὸν ἓνα· τὸ γὰρ μόνον οὐ τότε σημαίνει οὐδὲ τοιόνδε οὐδὲ τοσόνδε, ἀλλ' ὡς ἔχει πρὸς τι, οἷον ὅτι οὐ μετ' ἄλλου, ὥσπερ ἂν εἰ ἤρετο «ἄρ' ὁ μὴ τις ἔχει δοίη ἂν;», μὴ φάντος δὲ ἔροιτο εἰ δοίη ἂν τίς τι ταχέως μὴ ἔχων ταχέως, φήσαντος δὲ συλλογίζοιτο ὅτι δοίη ἂν τις ὁ μὴ ἔχει. Καὶ φανερόν ὅτι οὐ συλλελογίσται· τὸ γὰρ ταχέως οὐ τότε διδόναι ἀλλ' ὧδε διδόναι ἐστίν· ὡς δὲ μὴ ἔχει τις, δοίη ἂν, οἷον ἠδέως ἔχων δοίη ἂν λυπηρῶς.

§ 6. Ὅμοιοι δὲ καὶ οἱ τοιοῦδε πάντες· «Ἄρ' ἢ μὴ ἔχει χειρὶ τύπτοι ἂν», ἢ «ῶ μὴ ἔχει ὀφθαλμῷ ἴδοι ἂν;» οὐ γὰρ ἔχει ἓνα μόνον.

§ 7. Λύουσι μὲν οὖν τινες λέγοντες ὡς καὶ ἔχει ἓνα μόνον καὶ ὀφθαλμὸν καὶ ἄλλ' ὅτιοῦν ὁ πλείω ἔχων· οἱ δὲ ὡς καὶ ὁ ἔχει ἔλαβεν· ἐδίδου γὰρ μίαν μόνον οὗτος ψῆφον· «Καὶ οὗτός γ' ἔχει», φασί, «μίαν μόνον παρὰ τούτου ψῆφον»· οἱ δέ, εὐθύς τὴν ἐρώτησιν ἀναιροῦντες, ὅτι ἐνδέχεται ὁ μὴ ἔλαβεν ἔχειν, οἷον οἶνον λαβόντα ἠδύν, διαφθαρέντος ἐν τῇ λήψει ἔχειν ὀξύν.

§ 8. Ἀλλ' ὅπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον, οὗτοι πάντες οὐ πρὸς τὸν λόγον ἀλλὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον λύουσιν. Εἰ γὰρ ἦν αὕτη λύσις, δόντα τὸ ἀντικείμενον οὐχ οἷόν τε λύειν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οἷον εἰ «ἔστι μὲν ὁ, ἔστι δ' ὁ οὐ» ἢ λύσις, ἂν ἀπλῶς δῶ λέγεσθαι, συμπεραίνεται· ἐὰν δὲ μὴ συμπεραίνηται, οὐκ ἂν εἴη [ἢ] λύσις. Ἐν δὲ τοῖς προειρημένοις οὐδὲ πάντων διδομένων φαμὲν γίνεσθαι συλλογισμόν.

§ 9. Ἐτι δὲ καὶ οἶδ' εἰσὶ τούτων τῶν λόγων· «Ἄρ' ὁ γέγραπται, γέγραφέ τις; γέγραπται δὲ νῦν ὅτι σὺ κάθησαι, ψευδῆς λόγος· ἦν δ' ἀληθής, ὅτ' ἐγράφετο· ἅμα ἄρα ἐγράφετο ψευδῆς καὶ ἀληθής.» Τὸ γὰρ ψευδῆ ἢ ἀληθῆ λόγον ἢ δόξαν εἶναι οὐ τότε ἀλλὰ τοιόνδε σημαίνει· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης.

§ 10. Καὶ «Ἄρ' ὁ μανθάνει ὁ μανθάνων, τοῦτ' ἔστιν ὁ μανθάνει; μανθάνει δὲ τις τὸ βραδύ ταχύ.» Οὐ τοίνυν ὁ μανθάνει ἀλλ' ὡς μανθάνει εἴρηκεν.

§ 11. Καὶ «Ἄρ' ὁ βαδίζει τις πατεῖ; βαδίζει δὲ τὴν ἡμέραν ὅλην.» Ἦ οὐχ ὁ βαδίζει ἀλλ' ὅτε βαδίζει εἴρηκεν, οὐδὲ τὸ τὴν κύλικα πίνειν ὁ πίνει ἀλλ' ἐξ οὔ.

§ 12. Καὶ «Ἄρ' ὁ τις οἶδεν, ἢ μαθὼν ἢ εὐρὼν οἶδεν; ὦν δὲ τὸ μὲν εὔρε τὸ δ' ἔμαθε, τὰ ἄμφω οὐδέτερον.» Ἦ ὁ μὲν ἅπαν, ἃ δ' οὐχ ἅπαντα;

[179a]

§ 13. καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον· τὸ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ἅπαν τὸ κοινὸν οὐ τότε τι ἀλλὰ τοιόνδε τι ἢ ποσὸν ἢ πρὸς τι ἢ τῶν τοιούτων τι σημαίνει. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Κορίσκου καὶ Κορίσκου μουσικός, πότερον ταῦτόν ἢ ἕτερον; τὸ μὲν γὰρ τότε τι, τὸ δὲ τοιόνδε σημαίνει, ὥστ' οὐκ ἔστιν αὐτὸ ἐκθέσθαι. Οὐ τὸ ἐκτίθεσθαι δὲ ποιεῖ τὸν τρίτον ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ὅπερ τότε τι εἶναι συγχωρεῖν· οὐ γὰρ ἔστι τότε τι εἶναι, ὥσπερ Καλλίας, καὶ ὅπερ ἄνθρωπος ἔστιν. Οὐδ' εἴ τις τὸ ἐκτιθέμενον μὴ ὅπερ τότε τι εἶναι λέγοι ἀλλ' ὅπερ ποιόν, οὐδὲν διοίσει· ἔσται γὰρ τὸ παρὰ τοὺς πολλοὺς ἔν τι, οἷον τὸ ἄνθρωπος. Φανερόν οὖν ὅτι οὐ δοτέον τότε τι εἶναι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἐπὶ πᾶσιν, ἀλλ' ἦτοι ποιόν ἢ πρὸς τι ἢ ποσὸν ἢ τῶν τοιούτων τι σημαίνει.

23ον Κεφάλαιον κγ'

§ 1. Ὅλως δ' ἐν τοῖς παρὰ τὴν λέξιν λόγοις ἀεὶ κατὰ τὸ ἀντικείμενον ἔσται ἡ λύσις ἢ παρ' ὃ ἔστιν ὁ λόγος.

§ 2. Οἷον εἰ παρὰ σύνθεσιν ὁ λόγος, ἡ λύσις διελόντι, εἰ δὲ παρὰ διαίρεσιν, συνθέντι.

§ 3. Πάλιν εἰ παρὰ προσωδίαν ὀξεῖαν, ἡ βαρεῖα προσωδία λύσις, εἰ δὲ παρὰ βαρεῖαν, ἡ ὀξεῖα.

§ 4. Εἰ δὲ παρ' ὁμωνυμίαν, ἔστι τὸ ἀντικείμενον ὄνομα εἰπόντα λύειν· οἷον, εἰ ἄψυχον συμβαίνει λέγειν, ἀποφήσαντα μὴ εἶναι δηλοῦν ὡς ἔστιν ἔμψυχον· εἰ δ' ἄψυχον ἔφησεν, ὁ δ' ἔμψυχον συνελογίσαστο, [λέγειν] ὡς ἔστιν ἄψυχον.

§ 5. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀμφιβολίας.

§ 6. Εἰ δὲ παρ' ὁμοιότητα λέξεως, τὸ ἀντικείμενον ἔσται λύσις. «Ἄρ' ὁ μὴ ἔχει, δοίη ἄν τις;» ἢ οὐχ ὁ μὴ ἔχει, ἀλλ' ὡς οὐκ ἔχει, οἷον ἓνα μόνον ἀστράγαλον. «Ἄρ' ὁ ἐπίσταται, μαθὼν ἢ εὐρῶν ἐπίσταται;» ἀλλ' οὐχ ἂ ἐπίσταται. Καὶ εἰ ὁ βαδίζει πατεῖ, ἀλλ' οὐχ ὅτε. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

24ον Κεφάλαιον κδ'

§ 1. Πρὸς δὲ τοὺς παρὰ τὸ συμβεβηκὸς μία μὲν ἢ αὐτὴ λύσις πρὸς ἅπαντας. Ἐπεὶ γὰρ ἀδιόριστόν ἐστι τὸ πότε λεκτέον ἐπὶ τοῦ πράγματος ὅταν ἐπὶ τοῦ συμβεβηκὸτος ὑπάρχη, καὶ ἐπ' ἐνίων μὲν δοκεῖ καὶ φασίν, ἐπ' ἐνίων δ' οὐ φασιν ἀναγκαῖον εἶναι, ῥητέον οὖν συμβιβασθέντος ὁμοίως πρὸς ἅπαντας ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἔχειν δὲ δεῖ προφέρειν τὸ «οἷον».

[179b]

§ 2. Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῖδε τῶν λόγων παρὰ τὸ συμβεβηκὸς· «Ἄρ' οἶδας ὁ μέλλω σε ἐρωτᾶν;» «Ἄρ' οἶδας τὸν προσιόντα, ἢ τὸν ἐγκεκαλυμμένον;» «Ἄρ' ὁ ἀνδριάς σὸν ἔστιν ἔργον, ἢ σὸς ὁ κύων πατήρ;» «Ἄρα τὰ ὀλιγάκις ὀλίγα ὀλίγα;» φανερόν γὰρ ἐν ἅπασιν τούτοις ὅτι οὐκ ἀνάγκη τὸ κατὰ τοῦ συμβεβηκὸτος καὶ κατὰ τοῦ πράγματος ἀληθεύεσθαι· μόνοις γὰρ τοῖς κατὰ τὴν οὐσίαν ἀδιαφόροις καὶ ἐν οὖσιν ἅπαντα δοκεῖ ταῦτα ὑπάρχειν. Τῷ δ' ἀγαθῷ οὐ ταῦτόν ἐστιν ἀγαθῷ τ' εἶναι καὶ μέλλοντι ἐρωτᾶσθαι, οὐδὲ τῷ προσιόντι ἢ ἐγκεκαλυμμένῳ προσιόντι τε εἶναι καὶ Κορίσκῳ· ὥστ' οὐκ εἰ οἶδα τὸν Κορίσκον, ἀγνοῶ δὲ τὸν προσιόντα, τὸν αὐτὸν οἶδα καὶ ἀγνοῶ· οὐδ' εἰ τοῦτ' ἔστιν ἐμόν, ἔστι δ' ἔργον, ἐμόν ἐστιν ἔργον, ἀλλ' ἢ κτῆμα ἢ πρᾶγμα ἢ ἄλλο τι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

§ 3. Λύουσι δὲ τινες διαιροῦντες τὴν ἐρώτησιν. Φασὶ γὰρ ἐνδέχασθαι ταῦτὸ πρᾶγμα εἰδέναι καὶ ἀγνοεῖν, ἀλλὰ μὴ κατὰ ταῦτό· τὸν οὖν προσιόντα οὐκ εἰδότες, τὸν δὲ Κορίσκον εἰδότες, ταῦτὸ μὲν εἰδέναι καὶ ἀγνοεῖν φασιν, ἀλλ’ οὐ κατὰ ταῦτό.

§ 4. Καίτοι πρῶτον μὲν, καθάπερ ἤδη εἵπομεν, δεῖ τῶν παρὰ ταῦτό λόγων τὴν αὐτὴν εἶναι διόρθωσιν. Αὕτη δ’ οὐκ ἔσται, ἂν τις μὴ ἐπὶ τοῦ εἰδέναι ἀλλ’ ἐπὶ τοῦ εἶναι ἢ πως ἔχειν τὸ αὐτὸ ἀξίωμα λαμβάνη, οἷον «εἰ ὅδε ἐστὶ πατήρ, ἔστι δὲ σός»· εἰ γὰρ ἐπ’ ἐνίων τοῦτ’ ἔστιν ἀληθὲς καὶ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ εἰδέναι καὶ ἀγνοεῖν, ἀλλ’ ἐνταῦθα οὐδὲν κοινωνεῖ τὸ λεχθέν.

§ 5. Οὐδὲν δὲ κωλύει τὸν αὐτὸν λόγον πλείους μοχθηρίας ἔχειν, ἀλλ’ οὐχ ἡ πάσης μοχθηρίας ἐμφάνισις λύσις ἐστίν· ἐγχωρεῖ γὰρ ὅτι μὲν ψεῦδος συλλελόγισται δεῖξαι τινα, παρ’ ὃ δὲ μὴ δεῖξαι, οἷον τὸν Ζήνωνος λόγον, ὅτι οὐκ ἔστι κινηθῆναι. Ὡστε καὶ εἴ τις ἐπιχειρεῖ συνάγειν ὡς δυνατόν, ἀμαρτάνει, κἂν [εἰ] μυριάκις ἢ συλλελογισμένος· οὐ γὰρ ἐστὶν αὕτη λύσις· ἦν γὰρ ἡ λύσις ἐμφάνισις ψευδοῦς συλλογισμοῦ παρ’ ὃ ψευδῆς. Εἰ οὖν μὴ συλλελόγισται, εἰ καὶ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος ἐπιχειρεῖ συνάγειν, ἢ ἐκείνου δήλωσις λύσις ἐστίν.

§ 6. Ἴσως δὲ καὶ τοῦτ’ ἐπ’ ἐνίων οὐδὲν κωλύει συμβαίνειν· πλὴν ἐπὶ γε τούτων οὐδὲ τοῦτο δόξειεν ἂν· καὶ γὰρ τὸν Κορίσκον ὅτι Κορίσκος οἶδε καὶ τὸ προσιόν ὅτι προσιόν. Ἐνδέχασθαι δὲ δοκεῖ τὸ αὐτὸ εἰδέναι καὶ μὴ, οἷον ὅτι μὲν λευκὸν εἰδέναι, ὅτι δὲ μουσικὸν μὴ γνωρίζειν· οὕτω γὰρ τὸ αὐτὸ οἶδε καὶ οὐκ οἶδεν, ἀλλ’ οὐ κατὰ ταῦτόν. Τὸ δὲ προσιόν καὶ Κορίσκον [ὄν], καὶ ὅτι προσιόν καὶ ὅτι Κορίσκος, οἶδεν.

§ 7. Ὅμοίως δ’ ἀμαρτάνουσι καὶ οἱ λύοντες ὅτι ἅπας ἀριθμὸς ὀλίγος, ὥσπερ οὐς εἵπομεν· εἰ γὰρ, μὴ συμπεραινομένου, τοῦτο παραλιπόντες ἀληθὲς συμπεπεράνθαι φασὶ (πάντα γὰρ εἶναι καὶ πολὺν καὶ ὀλίγον), ἀμαρτάνουσιν.

§ 8. Ἐνιοὶ δὲ καὶ τῷ διττῷ λύουσι τοὺς συλλογισμούς, οἷον ὅτι σός ἐστὶ πατήρ ἢ υἱὸς ἢ δοῦλος.

[180a]

§ 9. Καίτοι φανερόν ὡς εἰ παρὰ τὸ πολλαχῶς λέγεσθαι φαίνεται ὁ ἔλεγχος, δεῖ τοῦνομα ἢ τὸν λόγον κυρίως εἶναι πλειόνων. Τὸ δὲ τόνδ’ εἶναι τοῦδε τέκνον οὐδεὶς λέγει κυρίως, εἰ δεσπότης ἐστὶ τέκνον, ἀλλὰ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἢ σύνθεσις ἐστίν· «Ἄρ’ ἐστὶ τοῦτο σόν;» «Ναί.» «Ἐστὶ δὲ τοῦτο τέκνον· σὸν ἄρα τοῦτο τέκνον.» Ἄλλ’ οὐ σὸν τέκνον ὅτι συμβέβηκεν εἶναι καὶ σὸν καὶ τέκνον.

§ 10. Καὶ τὸ εἶναι τῶν κακῶν τι ἀγαθόν· «Ἡ γὰρ φρόνησις ἐστὶν ἐπιστήμη τῶν κακῶν». Τὸ δὲ τοῦτο τούτων εἶναι οὐ λέγεται πολλαχῶς, ἀλλὰ κτῆμα. Εἰ δ’ ἄρα πολλαχῶς (καὶ γὰρ τὸν ἄνθρωπον τῶν ζώων φάμεν εἶναι, ἀλλ’ οὐ τι κτῆμα· καὶ ἕαν τι πρὸς τὰ κακὰ λέγεται ὡς τινός, διὰ τοῦτο τῶν κακῶν ἐστίν, ἀλλ’ οὐ τοῦτο τῶν κακῶν), παρὰ τὸ πῆ οὖν καὶ ἀπλῶς φαίνεται. Καίτοι ἐνδέχεται ἴσως ἀγαθὸν εἶναι τι τῶν κακῶν διττῶς, ἀλλ’ οὐκ ἐπὶ τοῦ λόγου τούτου, ἀλλ’ εἴ τι δοῦλον εἴη ἀγαθὸν μοχθηροῦ, μᾶλλον. Ἴσως δ’ οὐδ’ οὕτως· οὐ γὰρ εἰ ἀγαθὸν καὶ τούτου, ἀγαθὸν τούτου ἅμα. Οὐδὲ τὸ τὸν ἄνθρωπον φάναι τῶν ζώων εἶναι [οὐ] λέγεται πολλαχῶς· οὐ γὰρ εἴ ποτέ τι σημαίνομεν ἀφελόντες, τοῦτο λέγεται πολλαχῶς· καὶ γὰρ τὸ ἡμισυ εἰπόντες τοῦ ἔπους «δός μοι Ἰλιάδα» σημαίνομεν, οἷον τὸ «μῆνιν ἄειδε, θεά».

25ον Κεφάλαιον κε'

§ 1. Τοὺς δὲ παρὰ τὸ κυρίως τόδε ἢ πῆ ἢ πού ἢ πῶς ἢ πρὸς τι λέγεσθαι, καὶ μὴ ἀπλῶς, λυτέον σκοποῦντι τὸ συμπέρασμα πρὸς τὴν ἀντίφασιν, εἰ ἐνδέχεται τούτων τι πεπονθέναι. Τὰ γὰρ ἐναντία καὶ τὰ ἀντικείμενα καὶ φάσιν καὶ ἀπόφασιν ἀπλῶς μὲν ἀδύνατον ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ, πῆ μέντοι ἐκάτερον ἢ πρὸς τι ἢ πῶς, ἢ τὸ μὲν πῆ τὸ δ' ἀπλῶς, οὐδὲν κωλύει. Ὡστ' εἰ τόδε μὲν ἀπλῶς τόδε δὲ πῆ, οὐπω ἔλεγχος, τοῦτο δ' ἐν τῷ συμπεράσματι θεωρητέον πρὸς τὴν ἀντίφασιν.

§ 2. Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι λόγοι τοῦτ' ἔχοντες· «Ἄρ' ἐνδέχεται τὸ μὴ ὄν εἶναι; ἀλλὰ μὴν ἔστι γέ τι μὴ ὄν.» Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὄν οὐκ ἔσται· οὐ γὰρ ἔσται τι τῶν ὄντων. «Ἄρ' ἐνδέχεται τὸν αὐτὸν ἅμα εὐορκεῖν καὶ ἐπιορκεῖν;» «Ἄρ' ἐγχωρεῖ τὸν αὐτὸν ἅμα τῷ αὐτῷ πείθεσθαι καὶ ἀπειθεῖν;» ἢ οὔτε τὸ εἶναι τι καὶ εἶναι ταυτόν (τὸ γὰρ μὴ ὄν οὐκ εἰ ἔστι τι, καὶ ἔστιν ἀπλῶς), οὔτ' εἰ εὐορκεῖ τόδε ἢ τῆδε, ἀνάγκη καὶ εὐορκεῖν (ὁ γὰρ ὁμόσας ἐπιορκήσιν εὐορκεῖ ἐπιορκῶν τοῦτο μόνον, εὐορκεῖ δὲ οὐ)· οὐδ' ὁ ἀπειθῶν πείθεται, ἀλλὰ τι πείθεται.

[180b]

§ 3. Ὁμοίως δ' ὁ λόγος καὶ περὶ τοῦ ψεύδεσθαι τὸν αὐτὸν ἅμα καὶ ἀληθεύειν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι εὐθεώρητον πότερον ἂν τις ἀποδοίη, τὸ ἀπλῶς ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, δύσκολον φαίνεται. Κωλύει δ' αὐτὸν οὐδὲν ἀπλῶς μὲν εἶναι ψευδῆ πῆ δ' ἀληθῆ ἢ τινος, καὶ εἶναι ἀληθῆ τινά, ἀληθῆ δὲ αὐτὸν μή.

§ 4. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πρὸς τι καὶ πού καὶ ποτέ· πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι λόγοι παρὰ τοῦτο συμβαίνουσιν. «Ἄρ' ἡ ὑγίεια ἢ ὁ πλοῦτος ἀγαθός; ἀλλὰ τῷ ἄφρονι καὶ μὴ ὀρθῶς χρωμένῳ οὐκ ἀγαθόν· ἀγαθόν ἄρα καὶ οὐκ ἀγαθόν.» «Ἄρα τὸ ὑγιαίνειν ἢ δύνασθαι ἐν πόλει βέλτιον; ἀλλ' ἔστιν ὅτε οὐ βέλτιον· ταυτόν ἄρα τῷ αὐτῷ ἀγαθόν καὶ οὐκ ἀγαθόν.» Ἡ οὐδὲν κωλύει ἀπλῶς ὄν ἀγαθὸν τῷδε μὴ εἶναι ἀγαθόν, ἢ τῷδε μὲν ἀγαθόν, ἀλλ' οὐ νῦν ἢ οὐκ ἐνταῦθ' ἀγαθόν;

§ 5. «Ἄρ' ὁ μὴ βούλοισ' ἂν ὁ φρόνιμος, κακόν; ἀποβαλεῖν δ' οὐ βούλεται τάγαθόν· κακὸν ἄρα τάγαθόν.» Οὐ γὰρ ταυτόν εἶπεῖν τάγαθόν εἶναι κακόν καὶ τὸ ἀποβαλεῖν τάγαθόν.

§ 6. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τοῦ κλέπτου λόγος· οὐ γὰρ, εἰ κακόν ἐστίν ὁ κλέπτης, καὶ τὸ λαβεῖν ἐστὶ κακόν. Οὐκ οὐκ τὸ κακὸν βούλεται, ἀλλὰ τάγαθόν· τὸ γὰρ λαβεῖν ἀγαθόν.

§ 7. Καὶ ἡ νόσος κακόν ἐστίν, ἀλλ' οὐ τὸ ἀποβαλεῖν νόσον.

§ 8. «Ἄρα τὸ δίκαιον τοῦ ἀδίκου καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀδίκως αἰρετώτερον; ἀλλ' ἀποθανεῖν ἀδίκως αἰρετώτερον.»

§ 9. «Ἄρα δίκαιόν ἐστι τὰ αὐτοῦ ἔχειν ἕκαστον; ἂ δ' ἂν τις κρίνη κατὰ δόξαν τὴν αὐτοῦ, κἂν ἢ ψευδῆς, κύρια ἐστὶν ἐκ τοῦ νόμου· τὸ αὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ οὐ δίκαιον.»

§ 10. καὶ «πότερον δεῖ κρίνειν, τὸν τὰ δίκαια λέγοντα ἢ τὸν τὰ ἄδικα; ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν ἀδικούμενον δίκαιόν ἐστίν ἰκανῶς λέγειν ἂ ἔπαθεν· ταῦτα δ' ἦν ἄδικα.»

§ 11. Οὐ γὰρ, εἰ παθεῖν τι ἀδίκως αἰρετόν, τὸ ἀδίκως αἰρετώτερον τοῦ δικαίως, ἀλλ' ἀπλῶς μὲν τὸ δικαίως, τοδὶ μέντοι οὐδὲν κωλύει ἀδίκως ἢ δικαίως.

§ 12. Καὶ τὸ ἔχειν τὰ αὐτοῦ δίκαιον, τὸ δὲ τὰλλότρια οὐ δίκαιον· κρίσιν μέντοι ταύτην δικαίαν εἶναι οὐδὲν κωλύει, οἷον ἂν ἦ κατὰ δόξαν τοῦ κρίναντος· οὐ γάρ, εἰ δίκαιον τῷ ἡ ὠδί, καὶ ἀπλῶς δίκαιον.

§ 13. Ὅμοίως δὲ καὶ ἄδικα ὄντα οὐδὲν κωλύει λέγειν γε αὐτὰ δίκαιον εἶναι· οὐ γάρ, εἰ λέγειν δίκαιον, ἀνάγκη δίκαια εἶναι, ὥσπερ οὐδ' εἰ ὠφέλιμον λέγειν, ὠφέλιμα. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δικαίων. Ὡστ' οὐκ εἰ τὰ λεγόμενα ἄδικα, ὁ λέγων ἄδικα νικάται· λέγει γὰρ ἅ λέγειν ἐστὶ δίκαια, ἀπλῶς δὲ καὶ παθεῖν ἄδικα.

26ον Κεφάλαιον κστ'

[181a]

§ 1. Τοῖς δὲ παρὰ τὸν ὀρισμὸν γινομένοις τοῦ ἐλέγχου, καθάπερ ὑπεγράφη πρότερον, ἀπαντητέον σκοποῦσι τὸ συμπέρασμα πρὸς τὴν ἀντίφασιν, ὅπως ἔσται τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ.

§ 2. Ἐὰν δ' ἐν ἀρχῇ προσέρηται, οὐχ ὀμολογητέον ὡς ἀδύνατον τὸ αὐτὸ εἶναι διπλάσιον καὶ μὴ διπλάσιον, ἀλλὰ φατέον, μὴ μέντοι ὠδί ὡς ποτ' ἦν τὸ ἐλέγχεσθαι διωμολογημένον.

§ 3. Εἰσὶ δὲ πάντες οἷδ' οἱ λόγοι παρὰ τὸ τοιοῦτο. «Ἄρ' ὁ εἰδὼς ἕκαστον ὅτι ἕκαστον οἶδε τὸ πρᾶγμα; καὶ ὁ ἀγνοῶν ὡσαύτως; εἰδὼς δέ τις τὸν Κορίσκον ὅτι Κορίσκος ἀγνοοίη ἂν ὅτι μουσικός, ὥστε ταῦτο ἐπίσταται καὶ ἀγνοεῖ.»

§ 4. «Ἄρα τὸ τετράπηχον τοῦ τριπήχους μεῖζον; γένοιτο δ' ἂν ἐκ τριπήχους τετράπηχον κατὰ τὸ μῆκος· τὸ δὲ μεῖζον ἐλάττονος μεῖζον· αὐτὸ ἄρα αὐτοῦ κατὰ ταῦτο μεῖζον καὶ ἔλαττον.»

27ον Κεφάλαιον κζ'

§ 1. Τοὺς δὲ παρὰ τὸ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ πυνθανομένῳ, ἂν ἦ δῆλον, οὐ δοτέον, οὐδ' ἂν ἔνδοξον ἦ λέγοντι τάληθές.

§ 2. Ἄν δὲ λάθῃ, τὴν ἀγνοίαν διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν τοιούτων λόγων εἰς τὸν ἐρωτῶντα μεταστρεπτέον ὡς οὐ διειλεγμένον· ὁ γὰρ ἔλεγχος ἄνευ τοῦ ἐξ ἀρχῆς.

§ 3. Εἴθ' ὅτι ἐδόθη οὐχ ὡς τούτῳ χρησομένου, ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο συλλογιουμένου, τούναντίον ἢ ἐπὶ τῶν παρεξελέγχων.

28ον Κεφάλαιον κη'

§ 1. Καὶ τοὺς διὰ τοῦ παρεπομένου συμβιβάζοντας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου δεικτέον.

§ 2. Ἔστι δὲ διττὴ ἡ τῶν ἐπομένων ἀκολούθησις· ἢ γὰρ ὡς τῷ ἐν μέρει τὸ καθόλου, οἷον ἀνθρώπῳ ζῶν (ἀξιοῦται γάρ, εἰ τότε μετὰ τοῦδε, καὶ τόδ' εἶναι μετὰ τοῦδε), ἢ κατὰ τὰς ἀντιθέσεις (εἰ γὰρ τότε τῷδε ἀκολουθεῖ, τῷ ἀντικείμενῳ τὸ ἀντικείμενον).

§ 3. παρ' ὃ καὶ ὁ τοῦ Μελίσσου λόγος· εἰ γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχὴν, τὸ ἀγένητον ἀξιοῖ μὴ ἔχειν, ὥστ' εἰ ἀγένητος ὁ οὐρανός, καὶ ἄπειρος. Τὸ δ' οὐκ ἔστιν· ἀνάπαλιν γὰρ ἢ ἀκολούθησις.

29ον Κεφάλαιον κθ΄

§ 1. Ὅσοι τε παρὰ τὸ προστιθέναι τι συλλογίζονται, σκοπεῖν εἰ ἀφαιρουμένου συμβαίνει μηδὲν ἦττον τὸ ἀδύνατον. Κἄπειτα τοῦτο ἐμφανιστέον, καὶ λεκτέον ὡς ἔδωκεν οὐχ ὡς δοκοῦν ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν λόγον, ὃ δὲ κέχρηται οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον.

30ον Κεφάλαιον λ΄

§ 1. Πρὸς δὲ τοὺς τὰ πλείω ἐρωτήματα ἐν ποιοῦντας εὐθύς ἐν ἀρχῇ διοριστέον· ἐρώτησις γὰρ μία πρὸς ἣν μία ἀπόκρισις ἔστιν, ὥστ' οὔτε πλείω καθ' ἑνὸς οὔτε ἐν κατὰ πολλῶν, ἀλλ' ἐν καθ' ἑνὸς φατέον ἢ ἀποφατέον.

[181b]

§ 2. Ὡσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων ὅτε μὲν ἀμφοῖν ὅτε δ' οὐδετέρῳ ὑπάρχει, ὥστε μὴ ἀπλοῦ ὄντος τοῦ ἐρωτήματος ἀπλῶς ἀποκρινομένοις οὐδὲν συμβαίνει πάσχειν, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τούτων. Ὅταν μὲν οὖν τὰ πλείω τῷ ἐνὶ ἢ τὸ ἐν τοῖς πολλοῖς ὑπάρχη, τῷ ἀπλῶς δόντι καὶ ἀμαρτόντι ταύτην τὴν ἀμαρτίαν οὐδὲν ὑπεναντίωμα συμβαίνει, ὅταν δὲ τῷ μὲν τῷ δὲ μή, ἢ πλείω κατὰ πλειόνων. Καὶ ἔστιν ὡς ὑπάρχει ἀμφοτέρα ἀμφοτέροις, ἔστι δ' ὡς οὐχ ὑπάρχει πάλιν, ὥστε τοῦτ' εὐλαβητέον· οἶον ἐν τοῖσδε τοῖς λόγοις· «Εἰ τὸ μὲν ἔστιν ἀγαθὸν τὸ δὲ κακόν, ὅτι ταῦτα ἀληθὲς εἰπεῖν ἀγαθὸν καὶ κακόν, καὶ πάλιν μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακόν (οὐκ ἔστι γὰρ ἐκάτερον ἐκάτερον), ὥστε ταῦτ' ἀγαθὸν καὶ κακόν καὶ οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακόν», καὶ «Εἰ ἕκαστον αὐτὸ αὐτῷ ταῦτ' ἀλλοῦ ἕτερον, ἐπειδὴ οὐκ ἄλλοις ταῦτ' ἀλλ' αὐτοῖς καὶ ἕτερα αὐτῶν, τὰ αὐτὰ ἑαυτοῖς ἕτερα καὶ τὰ αὐτά».

§ 3. Ἔτι «Εἰ τὸ μὲν ἀγαθὸν κακόν γίνεται, τὸ δὲ κακὸν ἀγαθόν, δύο γένοιντ' ἄν· δυοῖν δὲ καὶ ἀνίσων ἐκάτερον αὐτὸ αὐτῷ ἴσον· ὥστε ἴσα καὶ ἀνισα αὐτὰ αὐτοῖς».

§ 4. Ἐμπίπτουσι μὲν οὖν οὗτοι καὶ εἰς ἄλλας λύσεις· καὶ γὰρ τὸ ἄμφω καὶ τὸ ἅπαντα πλείω σημαίνει· οὐκ οὐκ ταυτόν, πλὴν ὄνομα, συμβαίνει φῆσαι καὶ ἀποφῆσαι. Τοῦτο δ' οὐκ ἦν ἔλεγχος, ἀλλὰ φανερόν ὅτι μὴ μιᾶς ἐρωτήσεως τῶν πλειόνων γινομένης, ἀλλ' ἐν καθ' ἑνὸς φάντος ἢ ἀποφάντος, οὐκ ἔσται τὸ ἀδύνατον.

31ον Κεφάλαιον λα΄

§ 1. Περὶ δὲ τῶν ἀπαγόντων εἰς [τὸ] τὸ αὐτὸ πολλακίς εἰπεῖν φανερόν ὡς οὐ δοτέον τῶν πρὸς τι λεγομένων σημαίνειν τι χωριζόμενας καθ' αὐτὰς τὰς κατηγορίας, οἶον «διπλάσιον» ἀντὶ τοῦ «διπλάσιον ἡμίσεος», ὅτι ἐμφαίνεται. Καὶ γὰρ τὸ δέκα ἐν τοῖς ἐνὸς δέουσι δέκα καὶ τὸ ποιῆσαι ἐν τῷ μὴ ποιῆσαι καὶ ὅλως ἐν τῇ ἀποφάσει ἢ φάσις· ἀλλ' ὅμως οὐκ εἴ τις λέγει τοδὶ μὴ εἶναι λευκόν, λέγει αὐτὸ λευκὸν εἶναι. Τὸ δὲ «διπλάσιον» οὐδὲ σημαίνει οὐδὲν ἴσως, ὥσπερ οὐδὲ τὸ «ἡμισυ»· εἰ δ' ἄρα καὶ σημαίνει, ἀλλ' οὐ ταῦτ' οὐ καὶ συνηρημένον.

§ 2. Οὐδ' ἡ ἐπιστήμη ἐν τῷ εἶδει (οἶον εἰ ἔστιν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη), ὅπερ τὸ κοινόν· ἐκεῖνο δ' ἦν ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ.

[182a]

§ 3. Ἐν δὲ τοῖς [τούτων] δι' ὧν δηλοῦται κατηγορουμένοις τοῦτο λεκτέον, ὡς οὐ τὸ αὐτὸ χωρὶς καὶ ἐν τῷ λόγῳ τὸ δηλούμενον. Τὸ γὰρ κοῖλον κοινῇ μὲν τὸ αὐτὸ δηλοῖ ἐπὶ τοῦ σιμοῦ καὶ τοῦ ροικοῦ, προστιθέμενον δὲ οὐδὲν κωλύει ἄλλα, τὸ μὲν τῇ ῥίνι τὸ δὲ τῷ σκέλει, σημαίνειν· ἐνθα μὲν γὰρ τὸ σιμόν, ἐνθα δὲ τὸ ροικόν σημαίνει, καὶ οὐδὲν διαφέρει εἰπεῖν ῥίσι σιμῇ ἢ ῥίσι κοίλῃ.

§ 4. Ἔτι οὐ δοτέον τὴν λέξιν κατ' εὐθύ· ψεῦδος γάρ ἐστιν. Οὐ γάρ ἐστι τὸ σιμὸν ρίς κοίλη ἀλλὰ ρίνος τοδί, οἷον πάθος, ὥστ' οὐδὲν ἄτοπον εἶ ἢ ρίς ἢ σιμή ρίς ἐστιν ἔχουσα κοιλότητα ρίνος.

32ον Κεφάλαιον λβ'

§ 1. Περὶ δὲ τῶν σολοικισμῶν, παρ' ὅ τι μὲν φαίνονται συμβαίνειν εἵπομεν πρότερον. Ὡς δὲ λυτέον, ἐπ' αὐτῶν τῶν λόγων ἔσται φανερόν· ἅπαντες γὰρ οἱ τοιοῖδε τοῦτο βούλονται κατασκευάζειν. «Ἄρ' ὃ λέγεις ἀληθῶς, καὶ ἔστι τοῦτο ἀληθῶς; φῆς δ' εἶναι τι λίθον· ἔστιν ἄρα τι λίθον.» Ἡ τὸ λέγειν λίθον οὐκ ἔστι λέγειν ὃ ἄλλ' ὄν, οὐδὲ τοῦτο ἀλλὰ τοῦτον. Εἰ οὖν ἔροιτό τις, «Ἄρ' ὄν ἀληθῶς λέγεις, ἔστι τοῦτον;», οὐκ ἂν δοκοίη ἐλληνίζειν, ὥσπερ οὐδ' εἰ ἔροιτο, «Ἄρ' ἦν λέγεις εἶναι, ἔστιν οὗτος;». Εὐλὸν δ' εἰπεῖν οὗτος, ἢ ὅσα μῆτε θῆλυ μῆτ' ἄρβεν σημαίνει, οὐδὲν διαφέρει· διὸ καὶ οὐ γίνεται σολοικισμός· «Εἰ ὃ λέγεις εἶναι, ἔστι τοῦτο, ζύλον δὲ λέγεις εἶναι, ἔστιν ἄρα ζύλον». Τὸ δὲ «Λίθος» καὶ τὸ «Οὗτος» ἄρβενος ἔχει κλίσιν. Εἰ δὴ τις ἔροιτο «ἄρ' οὗτός ἐστιν αὕτη;», εἶτα πάλιν «Τί δ' ; οὐχ οὗτός ἐστι Κορίσκος;», εἶτ' εἵπειεν «Ἔστιν ἄρα οὗτος αὕτη», οὐ συλλελόγισται τὸν σολοικισμόν, οὐδ' εἰ τὸ «Κορίσκος» σημαίνει ὅπερ αὕτη, μὴ δίδωσι δὲ ὁ ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ δεῖ τοῦτο προσερωτηθῆναι. Εἰ δὲ μῆτ' ἔστιν μῆτε δίδωσιν, οὐ συλλελόγισται οὔτε τῷ ὄντι οὔτε πρὸς τὸν ἠρωτημένον. Ὅμοίως οὖν δεῖ κάκει τὸν λίθον σημαίνειν «Οὗτος». Εἰ δὲ μῆτε ἔστι μῆτε δέδοται, οὐ λεκτέον τὸ συμπέρασμα· φαίνεται δὲ παρὰ τὴν ἀνόμοιον πτῶσιν τοῦ ὀνόματος ὁμοίαν φαίνεσθαι. «Ἄρ' ἀληθές ἐστιν εἰπεῖν ὅτι ἔστιν αὕτη ὅπερ εἶναι φῆς αὐτήν; εἶναι δὲ φῆς ἀσπίδα· ἔστιν ἄρα αὕτη ἀσπίδα.» Ἡ οὐκ ἀνάγκη, εἰ μὴ τὸ «Αὕτη» ἀσπίδα σημαίνει ἀλλ' ἀσπίς, τὸ δὲ «Ταύτην» ἀσπίδα.

§ 2. Οὐδ' εἰ ὃ φῆς εἶναι τοῦτον, ἔστιν οὗτος, φῆς δ' εἶναι Κλέωνα, ἔστιν ἄρα οὗτος Κλέωνα· οὐ γὰρ ἔστιν οὗτος Κλέωνα· εἴρηται γὰρ ὅτι ὃ φημι εἶναι τοῦτον, ἔστιν οὗτος, οὐ τοῦτον· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐλληνίζοι οὕτως τὸ ἐρώτημα λεχθέν, «Ἄρ' ἐπίστασαι τοῦτο; τοῦτο δ' ἐστὶ λίθος· ἐπίστασαι ἄρα λίθος». Ἡ οὐ ταῦτὸ σημαίνει τὸ «Τοῦτο» ἐν τῷ «Ἄρ' ἐπίστασαι τοῦτο;» Καὶ ἐν τῷ «Τοῦτο δὲ λίθος», ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τοῦτον, ἐν δὲ τῷ ὑστέρῳ οὗτος.

§ 3. «Ἄρ' οὗ ἐπιστήμην ἔχεις, ἐπίστασαι τοῦτο; ἐπιστήμην δ' ἔχεις λίθου· ἐπίστασαι ἄρα λίθου.» Ἡ τὸ μὲν «Οὗ» λίθου λέγει, τὸ δὲ «τοῦτο» λίθον· ἐδόθη δ', οὗ ἐπιστήμην ἔχεις, ἐπίστασθαι οὐ τούτου ἀλλὰ τοῦτο, ὥστ' οὐ τοῦ λίθου ἀλλὰ τὸν λίθον.

[182b]

§ 4. Ὅτι μὲν οὖν οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων οὐ συλλογίζονται σολοικισμόν ἀλλὰ φαίνονται, καὶ διὰ τί τε φαίνονται καὶ πῶς ἀπαντητέον πρὸς αὐτούς, φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων.

33ον Κεφάλαιον λγ'

§ 1. Δεῖ δὲ καὶ κατανοεῖν ὅτι πάντων τῶν λόγων οἱ μὲν εἰσι ῥάους κατιδεῖν, οἱ δὲ χαλεπώτεροι, παρὰ τί καὶ ἐν τίνι παραλογίζονται τὸν ἀκούοντα, πολλακίς οἱ αὐτοὶ ἐκείνοις ὄντες· τὸν αὐτὸν γὰρ λόγον δεῖ καλεῖν τὸν παρὰ ταῦτὸ γινόμενον. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος τοῖς μὲν παρὰ τὴν λέξιν τοῖς δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῖς δὲ παρ' ἕτερον δόξειεν ἂν εἶναι διὰ τὸ μεταφερόμενον ἕκαστον μὴ ὁμοίως εἶναι δῆλον.

§ 2. Ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὥσπερ δοκεῖ τρόπος εὐηθέστατος εἶναι τῶν παραλογισμῶν, τὰ μὲν καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἐστὶ δῆλα (καὶ γὰρ οἱ λόγοι σχεδὸν οἱ γελοῖοι πάντες εἰσὶ παρὰ τὴν λέξιν, οἷον «Ἀνὴρ ἐφέρετο κατὰ κλίμακος δίφρον», καὶ «Ποῖ στέλλεσθε;» «Πρὸς τὴν

κεραΐαν», καὶ «Ποτέρα τῶν βοῶν ἔμπροσθεν τέξεται;» «Οὐδετέρα, ἀλλ' ὀπισθεν ἄμφω», καὶ «Καθαρὸς ὁ βορέας;» «Οὐ δῆτα· ἀπεκτόνηκε γὰρ τὸν πτωχὸν κατῶνωμένον». «Ἄρ' Εὐάρχος;» «Οὐ δῆτα, ἀλλ' Ἀπολλωνίδης»· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν οἱ πλεῖστοι)· τὰ δὲ καὶ τοὺς ἐμπειροτάτους φαίνεται λανθάνειν (σημεῖον δὲ τούτου ὅτι μάχονται πολλάκις περὶ τῶν ὀνομάτων, οἷον πότερον ταῦτὸ σημαίνει κατὰ πάντων τὸ ὄν καὶ τὸ ἔν, ἢ ἕτερον· τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ταῦτὸ σημαίνειν τὸ ὄν καὶ τὸ ἔν, οἱ δὲ τὸν Ζήνωνος λόγον καὶ Παρμενίδου λύουσι διὰ τὸ πολλαχῶς φάναι τὸ ἔν λέγεσθαι καὶ τὸ ὄν). Ὅμοίως δὲ καὶ [τῶν] παρὰ τὸ συμβεβηκὸς καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ἕκαστον οἱ μὲν ἔσονται ῥάους ἰδεῖν οἱ δὲ χαλεπώτεροι τῶν λόγων, καὶ λαβεῖν ἐν τίνι γένει, καὶ πότερον ἔλεγχος ἢ οὐκ ἔλεγχος, οὐ ῥάδιον ὁμοίως περὶ πάντων.

§ 3. Ἔστι δὲ δριμύς λόγος ὅστις ἀπορεῖν ποιεῖ μάλιστα· δάκνει γὰρ οὗτος μάλιστα.

§ 4. Ἀπορία δ' ἐστὶ διττή, ἢ μὲν ἐν τοῖς συλλελογισμένοις, ὃ τι ἀνέλη τις τῶν ἐρωτημάτων, ἢ δ' ἐν τοῖς ἐριστικοῖς, πῶς εἴπη τις τὸ προταθέν. Διόπερ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς οἱ δριμύτεροι λόγοι ζητεῖν μᾶλλον ποιοῦσιν.

[183a]

§ 5. Ἔστι δὲ συλλογιστικὸς μὲν λόγος δριμύτατος ἂν ἐξ ὅτι μάλιστα δοκούντων ὅτι μάλιστα ἔνδοξον ἀναιρή. Εἷς γὰρ ὢν ὁ λόγος μετατιθεμένης τῆς ἀντιφάσεως ἅπαντας ὁμοίους ἔξει τοὺς συλλογισμούς· αἰεὶ γὰρ ἐξ ἐνδόξων ὁμοίως ἔνδοξον ἀναιρήσει [ἢ κατασκευάσει], διόπερ ἀπορεῖν ἀναγκαῖον. Μάλιστα μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος δριμύς, ὁ ἐξ ἴσου τὸ συμπέρασμα ποιῶν τοῖς ἐρωτήμασι, δεύτερος δ' ὁ ἐξ ἀπάντων ὁμοίων· οὗτος γὰρ ὁμοίως ποιήσει ἀπορεῖν ὅποῖον τῶν ἐρωτημάτων ἀναιρετέον.

§ 6. Τοῦτο δὲ χαλεπὸν· ἀναιρετέον μὲν γάρ, ὃ τι δ' ἀναιρετέον ἄδηλον. Τῶν δ' ἐριστικῶν δριμύτατος μὲν ὁ πρῶτον εὐθύς ἄδηλος πότερον συλλελόγισται ἢ οὐ, καὶ πότερον παρὰ ψεῦδος ἢ διαίρεσιν ἐστὶν ἢ λύσις· δεύτερος δὲ τῶν ἄλλων ὁ δῆλος μὲν ὅτι παρὰ διαίρεσιν ἢ ἀναίρεσιν ἐστὶ, μὴ φανερός δ' ὢν διὰ τίνος τῶν ἠρωτημένων ἀναίρεσιν ἢ διαίρεσιν λυτέος ἐστίν, ἢ πότερον αὐτὴ παρὰ τὸ συμπέρασμα ἢ παρὰ τι τῶν ἐρωτημάτων ἐστίν.

§ 7. Ἐνίστε μὲν οὖν ὁ μὴ συλλογισθεὶς λόγος εὐήθης ἐστίν, ἐὰν ἢ λίαν ἄδοξα ἢ ψευδῆ τὰ λήμματα· ἐνίστε δ' οὐκ ἄξιος καταφρονεῖσθαι. Ὅταν μὲν γὰρ ἐλλείπη τι τῶν τοιούτων ἐρωτημάτων περὶ ἃ ὁ λόγος καὶ δι' ἃ, [καὶ] μὴ προσλαβὼν τοῦτο καὶ μὴ συλλογισάμενος εὐήθης ὁ συλλογισμὸς· ὅταν δὲ τῶν ἔξωθεν, οὐκ εὐκαταφρόνητος οὐδαμῶς, ἀλλ' ὁ μὲν λόγος ἐπεικῆς, ὁ δ' ἐρωτῶν ἠρώτηκεν οὐ καλῶς.

§ 8. Ἔστι δέ, ὡσπερ λύειν ὅτε μὲν πρὸς τὸν λόγον ὅτε δὲ πρὸς τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὴν ἐρώτησιν ὅτε δὲ πρὸς οὐδέτερον τούτων, ὁμοίως καὶ ἐρωτᾶν ἔστι καὶ συλλογίζεσθαι καὶ πρὸς τὴν θέσιν καὶ πρὸς τὸν ἀποκρινόμενον καὶ πρὸς τὸν χρόνον, ὅταν ἢ πλείονος χρόνου δεομένη ἢ λύσις [ἢ] τοῦ παρόντος καιροῦ τοῦ διαλεχθῆναι πρὸς τὴν λύσιν.

34ον Κεφάλαιον λδ'

§ 1. Ἐκ πόσων μὲν οὖν καὶ ποίων γίνονται τοῖς διαλεγόμενοις οἱ παραλογισμοί, καὶ πῶς δεῖξομέν τε ψευδόμενον καὶ παράδοξα λέγειν ποιήσομεν, ἔτι δ' ἐκ τίνων συμβαίνει ὁ συλλογισμὸς, καὶ πῶς ἐρωτητέον καὶ τίς ἢ τάξις τῶν ἐρωτημάτων, ἔτι δὲ πρὸς τί χρήσιμοι πάντες εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι λόγοι,

καὶ περὶ ἀποκρίσεως ἀπλῶς τε πάσης καὶ πῶς λυτέον τοὺς λόγους καὶ τοὺς συλλογισμούς, εἰρήσθω περὶ ἀπάντων ἡμῖν ταῦτα.

[183b]

§ 2. Λοιπὸν δὲ περὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως ἀναμνήσασιν εἰπεῖν τι βραχὺ περὶ αὐτῆς καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τοῖς εἰρημένους.

§ 3. Προειλόμεθα μὲν οὖν εὐρεῖν δύναμιν τινα συλλογιστικὴν περὶ τοῦ προβληθέντος ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐνδοξοτάτων· τοῦτο γὰρ ἔργον ἐστὶ τῆς διαλεκτικῆς καθ' αὐτὴν καὶ τῆς πειραστικῆς. Ἐπεὶ δὲ προκατασκευαστέον πρὸς αὐτὴν διὰ τὴν τῆς σοφιστικῆς γειτνίασιν, ὥστ' οὐ μόνον πείραν δύνασθαι λαβεῖν διαλεκτικῶς ἀλλὰ καὶ ὡς εἰδῶς, διὰ τοῦτο οὐ μόνον τὸ λεχθὲν ἔργον ὑπεθέμεθα τῆς πραγματείας, τὸ λόγον δύνασθαι λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ὅπως λόγον ὑπέχοντες φυλάξομεν τὴν θέσιν ὡς δι' ἐνδοξοτάτων ὁμοτρόπως. Τὴν δ' αἰτίαν εἰρήκαμεν τούτου, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο Σωκράτης ἠρώτα ἀλλ' οὐκ ἀπεκρίνετο· ὠμολόγει γὰρ οὐκ εἰδέναι.

§ 4. Δεδήλωται δ' ἐν τοῖς πρότερον καὶ πρὸς πόσα καὶ ἐκ πόσων τοῦτο ἔσται, καὶ πόθεν εὐπορήσομεν τούτων, ἔτι δὲ πῶς ἐρωτητέον καὶ τακτέον τὴν ἐρώτησιν πᾶσαν, καὶ περὶ τε ἀποκρίσεων καὶ λύσεων τῶν πρὸς τοὺς συλλογισμούς. Δεδήλωται δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῆς αὐτῆς μεθόδου τῶν λόγων ἐστίν. Πρὸς δὲ τούτοις περὶ τῶν παραλογισμῶν διεληλύθαμεν, ὥσπερ εἰρήκαμεν ἤδη πρότερον. Ὅτι μὲν οὖν ἔχει τέλος ἱκανῶς ἃ προειλόμεθα, φανερόν·

§ 5. δεῖ δ' ἡμᾶς μὴ λεληθέναι τὸ συμβεβηκὸς περὶ ταύτην τὴν πραγματείαν.

§ 6. Τῶν γὰρ εὐρισκομένων ἀπάντων τὰ μὲν παρ' ἐτέρων ληφθέντα πρότερον πεπονημένα κατὰ μέρος ἐπίδεδωκεν ὑπὸ τῶν παραλαβόντων ὕστερον, τὰ δ' ἐξ ὑπαρχῆς εὐρισκόμενα μικρὰν τὸ πρῶτον ἐπίδοσιν λαμβάνειν εἴωθε, χρησιμωτέραν μέντοι πολλῶ τῆς ὕστερον ἐκ τούτων αὐξήσεως· μέγιστον γὰρ ἴσως ἀρχὴ παντός, ὥσπερ λέγεται. Διὸ καὶ χαλεπώτατον· ὅσῳ γὰρ κράτιστον τῆς δυνάμει, τοσοῦτῳ μικρότατον ὂν τῷ μεγέθει χαλεπώτατόν ἐστιν ὀφθῆναι. Ταύτης δ' εὐρημένης ῥᾶον τὸ προστιθέναι καὶ συναύξειν τὸ λοιπὸν ἐστίν· ὅπερ καὶ περὶ τοὺς ῥητορικοὺς λόγους συμβέβηκε, σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας τέχνας. Οἱ μὲν γὰρ τὰς ἀρχὰς εὐρόντες παντελῶς ἐπὶ μικρόν τι προήγαγον· οἱ δὲ νῦν εὐδοκιμοῦντες, παραλαβόντες παρὰ πολλῶν οἷον ἐκ διαδοχῆς κατὰ μέρος προαγαγόντων, οὕτως ηὐξήκασιν, Τεισίας μὲν μετὰ τοὺς πρώτους, Θρασύμαχος δὲ μετὰ Τεισίαν, Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦτον, καὶ πολλοὶ πολλὰ συνενηνόχασιν μέρη· διόπερ οὐδὲν θαυμαστὸν ἔχειν τι πλῆθος τὴν τέχνην.

§ 7. Ταύτης δὲ τῆς πραγματείας οὐ τὸ μὲν ἦν τὸ δ' οὐκ ἦν προεξεργασμένον, ἀλλ' οὐδὲν παντελῶς ὑπῆρχεν.

[184a]

§ 8. Καὶ γὰρ τῶν περὶ τοὺς ἐριστικοὺς λόγους μισθαρνούντων ὁμοίαι τις ἦν ἡ παιδευσίς τῆς Γοργίου πραγματείας· λόγους γὰρ οἱ μὲν ῥητορικοὺς οἱ δὲ ἐρωτητικοὺς ἐδίδοσαν ἐκμανθάνειν, εἰς οὓς πλειστάκις ἐμπίπτειν ὤθησαν ἑκάτεροι τοὺς ἀλλήλων λόγους. Διόπερ ταχεῖα μὲν ἄτεχνος δ' ἦν ἡ διδασκαλία τοῖς μανθάνουσι παρ' αὐτῶν· οὐ γὰρ τέχνην ἀλλὰ τὰ ἀπὸ τῆς τέχνης διδόντες παιδεύειν ὑπελάμβανον, ὥσπερ ἂν εἴ τις, ἐπιστήμην φάσκων παραδώσειν ἐπὶ τὸ μηδὲν πονεῖν τοὺς πόδας, εἶτα σκυτοτομικὴν μὲν μὴ διδάσκει μηδ' ὅθεν δυνήσεται πορίζεσθαι τὰ τοιαῦτα, δοίη δὲ πολλὰ

γένη παντοδαπῶν ὑποδημάτων· οὗτος γὰρ βεβοήθηκε μὲν πρὸς τὴν χρείαν, τέχνην δ' οὐ παρέδωκεν.

§ 9. Καὶ περὶ μὲν τῶν ῥητορικῶν ὑπῆρχε πολλὰ καὶ παλαιὰ τὰ λεγόμενα, περὶ δὲ τοῦ συλλογίζεσθαι παντελῶς οὐδὲν εἶχομεν πρότερον λέγειν ἢ τριβῆ ζητοῦντες πολὺν χρόνον ἐπονοῦμεν. Εἰ δὲ φαίνεται θεασαμένοις ὑμῖν, ὡς ἐκ τοιούτων ἐξ ἀρχῆς ὑπαρχόντων, ἔχειν ἡ μέθοδος ἰκανῶς παρὰ τὰς ἄλλας πραγματείας τὰς ἐκ παραδόσεως ἠύξημένας, λοιπὸν ἂν εἴη πάντων ὑμῶν [ἢ] τῶν ἠκροαμένων ἔργον τοῖς μὲν παραλελειμμένοις τῆς μεθόδου συγγνώμην τοῖς δ' εὐρημένοις πολλὴν ἔχειν χάριν.
